

SILLYON ÇALIŞMALARI - I

YÜZEY ARAŞTIRMALARI IŞIĞINDA SILLYON ve ÇEVRESİ

EDİTÖR
MURAT TAŞKIRAN

ege

Sillyon Çalışmaları I

YÜZEY ARAŞTIRMALARI IŞIĞINDA
SILLYON VE ÇEVRESİ

Editör

Murat Taşkiran

Kapak Tasarımı

Doç. Dr. Fuat Akdenizli

ISBN 978-605-7673-48-0

© 2020 Ege Yayınları, İstanbul

Yayıncı Sertifika No / Publisher Certificate No: 47806

Bütün hakları saklıdır. / All rights reserved.

Bu kitapta yayınlanan makalelerdeki bilimsel içerik ve etik ile ilgili tüm sorumluluklar yazarlarına aittir.

Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

The academic content and ethical responsibility of the articles published here rest upon their authors.

Quotations may be made with proper citation.

Baskı / Printed by

Fotokitap Fotoğraf Ürünleri Paz. ve Tic. Ltd. Şti.

Oruç Reis Mah. Tekstilkent B-5 Blok No: 10-AH111 Esenler - İstanbul / Turkey

Sertifika No / Certificate No: 47448

Yapım ve Dağıtım / Production and Distribution

Zero Prod. Ltd.

Abdullah Sokak, No. 17, Taksim Beyoğlu 34433 İstanbul / Turkey

Tel: +90 (212) 244 7521 Fax: +90 (212) 244 3209

e.mail: info@zerobooksonline.com

www.zerobooksonline.com

www.egeyayinlari.com.tr

İçindekiler

Sunuş	vii
Önsöz	ix
Foreword	xiii
Bilim Kurulu Scientific Committee	xvii
I. BÖLÜM ARKEOLOJİ VE SANAT TARİHİ ÇALIŞMALARI	
Pamphylia Ovasında Bir Savunma Kenti: Sillyon Murat Taşkiran	1
Yüzey Araştırmaları Işığında Sillyon Seramikleri Üzerine Ön Değerlendirmeler Mustafa Bilgin – Pınar Kızıltepe Bilgin – Eylem Özdemir	33
Antalya Müzesi'nde Bulunan Sillyon Heykeltıraşlık Eserleri Bilge Yılmaz Kolancı	91
Sillyon Çevresinde Tespit Edilen Mimari Plastik Buluntuların Değerlendirmesi Elif Özer – Murat Taşkiran	101
Sillyon'da Men Kültü Bilsen Ş. Özdemir	113
Sillyon Geç Antik Çağ Çeşmesi Görkem Işık	127
Sillyon'un Bizans Dönemi Dini Yapılaşması Bülent İşler	141
Sillyon Teritoryumunda Yer Alan Dorumburnu Nekropolisi ve Buluntuları Süleyman Atalay – Mehmet Ali Saçı – Ahmet Çelik – N. Damla Yılmaz Usta	161
Türk-İslâm Hâkimiyeti Yıllarında Sillyon (Karahisar-1 Teke) ve Buradaki İslâmî Sikke Buluntuları Ali Mıynat	197
Sillyon Antik Kenti Türk-İslam Dönemi Kabristanı Meydan Palalı	209

II. BÖLÜM ESKİÇAĞ TARİHİ ÇALIŞMALARI

Yazıtları Işığında Sillyon'un Romalılaştırması Üzerine Bazı Düşünceler Nuray Gökalp Özdil	223
2009-10 ve 2019 Yılları Sillyon Yüzey Araştırmaları Sikke Buluntuları Hüseyin Köker	233

III. BÖLÜM KORUMA VE ONARIM ÇALIŞMALARI

Sillyon Antik Kenti Örnek Yapı Grubunda Yapı Durumu ve Risklerin Değerlendirilmesi Yıldırım H. Selekoğlu	247
Sillyon Antik Kenti Roma Hamamı Yapısında Arkeometrik Analizler Murat Eroğlu – Ali Yaşar – Yusuf Kağan Kadioğlu	255
Karahisar-ı Teke Kale (Sillyon) Mescidi Yapı Malzemeleri, Bozulmalar ve Koruma Sorunları Ali Yaşar – Yaşar Selçuk Şener	265

IV. BÖLÜM KENT ARAŞTIRMALARI**(MİMARİ, MÜHENDİSLİK, FLORA VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS)**

Sillyon Antik Kenti 2019 Araştırma Sezonunda Yapılan Jeofizik Çalışmalar Engin Erçetin – Melda Küçükdemirci – Z. Mümtaz Hisarlı	279
Sillyon Antik Kenti (Serik-Antalya) Yerleşim Alanını Etkileyen Jeolojik, Mühendislik Jeolojisi ve Hidrojeolojik Faktörlerin İncelenmesi Halil Kumsar	291
Sillyon'da Yer Alan Hellenistik Kule'nin Kuzey Fasadının Yapısal Analizi Ömer Uzunel	303
Sillyon Antik Kenti Florasına Genel Bir Bakış Gürkan Semiz – Batıkan Günal	321
Mitik Yapıdaki Aksamanın Ritüele Etkileri –Bali Baba Türbesi Örneği– Didem Gülçin Erdem	339

Pamphylia Ovasında Bir Savunma Kenti: Sillyon

Sillyon: A Fortified City in Pamphylia Plains

Murat Taşkıran*

Öz: Sillyon, antik dönemdeki adıyla Pamphylia Bölgesi'nde, günümüzde ise Antalya ili, Serik İlçesi'ne bağlı Yanköy Mahallesi Kocagözler Mevkii'nde yer alır. Kent, Toros (Taurus) Dağları ile sınırlandırılan Antalya Ovası'na hâkim 235 m yükseklikteki kayalık bir tepe üzerinde kurulmuştur. Araziye bağlı yerleşimlerden biri olan Sillyon, oldukça dar bir alana sığdırılmıştır. Sillyon'un konumlandığı doğal kayalık tepenin üst kısmını oluşturan akropolis ile tepenin aşağı kentin yayıldığı güneybatı, batı ve kuzeybatısı yerleşime elverişlidir. Başka bir ifadeyle, akropolis ve aşağı şehir olmak üzere iki ana gelişim alanına sahip olduğu görülmektedir. Akropolisi düz bir şekilde sahip olup yak. 28 hektar alandan oluşan kent, topoğrafik yapısı ve güçlü savunmasından dolayı tarihsel süreç içinde bir "kale-kent" (kastron) olarak anılmıştır. Siyasi koşullar ne olursa olsun kent, savunma özelliğini hep muhafaza etmiş veya bu yönünden dolayı birilerinin, özellikle de stratejik dönemlerde, sürekli yaşadığı önemli bir yer olmuştur. Pamphylia Bölgesi'nin önemli kentleri Perge, Aspendos, Side ve Attaleia gibi merkezlerden farklı olarak kayalık bir tepe üzerinde kurulan Sillyon'un, Geometrik Dönem'den Türk-İslam Dönemi içlerine kadar kesintisiz yerleşim gördüğü; ancak kentin erken evresine ait birtakım yazılı verilerin Hitit İmparatorluk Dönemi'nde ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu çalışmada, mevcut verilerden yola çıkılarak kentin tarihsel süreci başlıklar halinde ele alınmakta ve güncel araştırmalar ışığında hem kent hem bölge tarihi üzerine bazı öneriler sunulmaktadır. Ayrıca bugüne kadar yapılan çalışmalar ve komşu kentlerin hükmettiği alanlar göz önünde bulundurularak, kentin yaklaşık egemenlik alanı tarif edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Pamphylia, Sillyon, kent tarihi, egemenlik alanı, kent gelişimi

Abstract: Sillyon is located in the Kocagözler area of Yanköy neighbourhood of Serik district in Antalya province, within the ancient region of Pamphylia. The city is situated on top of a rocky hill rising 235 m above the sea level and dominating over the Antalya plains bounded by the Mts. Taurus in the north. Dependent on the terrain, Sillyon developed within a narrow strip of land. Top of the acropolis hill and its southwestern, western and northwestern foots are convenient for settlement; in other words, the settlement comprises two main sectors as the acropolis and lower city. The acropolis on level ground stretches over an area of 28 hectares and the city was called a fortress-city (kastron) through history thanks to its topography and strong defences. Whatever the political conditions were, the city retained her defensive character at all times or was the seat of some personages particularly in times of strategical importance. Differing from the major cities of Pamphylia such as Perge, Aspendos, Side and Attaleia as she stands on top of a rocky hill, Sillyon was settled uninterruptedly from the Geometric period through well into the Turkish-Islamic period; however, it is also noted that the first written evidence regarding earlier phases of the city dates to the Hittite Imperial period. The present study deals with the history of the city based on extant data and presents some proposals regarding the history of both the city and the region based on recent research. Furthermore, the territory of the city is defined according to research up to date and territories of neighbouring cities.

Keywords: Pamphylia, Sillyon, urban history, territory, urban development

* Dr., Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Kınıklı Kampüsü, Denizli. ORCID ID: 0000-0001-6158-049X | mtaskiran@pau.edu.tr

1. Kentin Konumu ve Territoryumu

Sillyon, antik dönemde Pamphylia Bölgesi'nde, günümüzde ise Antalya ili, Serik ilçesine bağlı Yanköy Mahallesi Kocagözler Mevkii'nde yer almaktadır. Antalya-Alanya karayolunun yak. 8 km kuzeyinde bulunan kent, bu yoldan çok rahat görülebilmektedir (Fig. 1). Sillyon, batı komşusu Perge'ye kuş uçuşu yak. 12 km, doğudaki komşu kent olan Aspendos'a ise yak. 17 km uzaklıktadır. Toroslar (*Tauros*) Dağları ile sınırlandırılan Antalya Ovası'na hâkim 235 m yükseklikteki kayalık bir tepe üzerinde kurulan Sillyon, bu şekli ile Pamphylia Bölgesi'nin en yüksek noktası durumundadır. Perge ve Aspendos'un erken yerleşmeleri de yüksek bir tepelik üzerine kurulmuş olsa da¹, Sillyon'un sert ve aşılmaz topoğrafik yapısından dolayı tarihsel süreç içinde bir kale şehir olarak anıldığı görülmektedir (Fig. 2)².

Sillyon egemenlik alanını belirlemek ve bu konuda kesin sınırlar çizerek territoryumundan bahsetmek mümkün görünmemektedir. Ancak bugüne kadar yapılan çalışmalar ve komşu kentlerin hükmettiği alanlar göz önünde bulundurulduğunda, kentin yaklaşık bir egemenlik alanı tarif edilebilir. Sillyon'un yak. 4 km kuzeyinde bulunan ve muhtemelen Geç Roma İmparatorluk Dönemi'nden itibaren kırsal bir karakter sergileyen Kepez Yerleşmesi³ ile kentin yak. 11 km kuzey-doğusunda, Pamphylia Ovası'nın yavaş yavaş yükseldiği ve Torosların tam da bu noktada başladığı bir tepenin üst kesiminde konumlanan Gökçepinar kule yerleşmesinin kentin kuzeyde ve kuzeydoğudaki egemenlik sınırını oluşturduğunu ifade etmek istiyoruz. Diğer yandan, güneyde Akdeniz'e kadar olan yak. 15 km'lik alanın Sillyon territoryumuna girdiği söylenebilir. Sillyon'un hemen güneyinde, Sillyon çayı üstünde, Sillyon'un *khora*sı olabilecek *Kynosarion* (*Κυνοσάριον*) adında bir kıyı yerleşmesi bulunmaktadır. Bugünkü Belek beldesi sınırları içerisinde, Taşlı Burun Mevkii'nde konumlandırılan *Kynosarion* yerleşmesinin Sillyon limanı olması beklenmelidir⁴. Ayrıca yine bu alanda, Kadriye yakınlarındaki Sillyon'a yak. 13 km mesafede bulunan Dikmen Mahallesi'nde yaptığımız çalışmalarda, Geç Antik Dönem'e tarihlenen bir yerleşim alanı görülmüştür⁵. Burasının Sillyon'a olan mesafesi ve *Kynasarion*'un konumu gibi nedenlerden dolayı, kente bağlı güneydeki bir diğer küçük yerleşme olduğu saptanmıştır. Batıda, Perge yönünde ise, arkeolojik ve epigrafik verilerin olmamasından dolayı Kestros (Aksu) Nehri'ne kadarki coğrafyada kent egemenlik alanından bahsedilebilir. Nitekim bu kitabın bölümlerinden birini oluşturan Dorumburnu Yerleşmesi, Sillyon'un batıdaki kırsal yerleşimlerindedir⁶.

2. Sillyon İsminin Kent Tarihindeki Görünümü

Sillyon'un diğer Pamphylia kentleri Perge, Aspendos ve Magydos gibi kökenin Hititler'e dayandığı ileri sürülmektedir⁷. Sillyon adının Hitit metinlerinde geçen *Šalluša*'dan türediği ve Grekçe bir isim olmadığı⁸ kabul edilen bir görüştür. Diyalekt yazısında *Selluwon* veya *Seluwon* şeklindeki yer adından türemiş *Seluwius* (Sillyonlu) etnikonu ile gösterilmiştir⁹. Sillyon ismi yazıtlarda ve sikkeler üzerinde ilk hecesi bazen *i* bazen ise *y* olarak ifade edilmiştir¹⁰.

1 Brandt – Kolb 2005, 13. Perge akropolisi yak. 15 hektar ve Aspendos akropolisi ise yak. 23 hektardan oluşmaktadır. Bunun için bkz. Grainger 2009, 29.

2 Magie 1950, 263 ve 1135; Brixhe 1976, 163.

3 Kepez için bkz. Özer – Taşkıran 2010b, 167, Res. 6; Özer *et al.* 2011, 283-284, Res. 8-9.

4 Hellenkemper – Hild 2004, 676.

5 Küpper tarafından yapılan çalışmada, burada tespit edilen seramikler ekseriyetle Roma ve Geç Roma Dönemi'ne içinde değerlendirilmiştir. Bunun için bkz. Küpper 1997a, 97-115.

6 Bkz. bu kitap içinde Atalay *et al.* 2020.

7 Forlanini 1999, 237; Tekoğlu 2000, 49.

8 Forlanini 1999, 237; Tekoğlu 2000, 49.

9 Tekoğlu 2000, 49. Ayrıca bkz. Lanckoroński 2005, 65.

10 Head 1911, 705.

Bu sesler Anadolu orjinlidir. Bu isimle ilgili kent sikkeleri ve yazıtları üzerinde 3 farklı kullanım görülmektedir¹¹. 1. kullanım: *ΣελυΝι(ι)υς* şeklinde olup kentteki en eski tarihli büyük yazıt üzerindedir¹². 2. kullanım: *Σιλλυεύς/Σιλλυεύς* şeklinde olup çeşitli sikkeler ve yazıtlar üzerinde yer almaktadır. 3. Kullanım ise: *Σιλλυάτης* şeklinde olup MÖ IV. yüzyıldan bir yazıtta geçmektedir¹³.

Birçok antik yazarda Sillyon ismi farklı şekillerde karşımıza çıkar. Ptolemaios'da *Σιλλοον* (*Sileion*)¹⁴ şeklinde geçer. Skylaks'ta ilk hecesi *u* formunda *Σύλλειον* olarak verilir¹⁵. Arrianus¹⁶ ve Tab. Peut.'da *Syllio*¹⁷ ve Strabon'da ise *Syllion*¹⁸ biçiminde yer alır. Byzantion'lu Stephanos'da *Σύλειον, πόλις Παμφυλίας* (*Syleion*, Pamphylia kenti)¹⁹ ve Eust. Dion. Per.'de *Σύλ(λ)ειον(Syl(l)eion)*²⁰ olarak görülmektedir. Hierokles'de *Σύλλαιον*²¹ biçiminde karşımıza çıkar. Const.Porph.de ise *Σύλαιον*²² şeklinde geçmektedir.

Sillyon isminin kökeni konusunda bazı araştırmacılar farklı görüşler ileri sürmüştür. Bunlardan Umar, güçlü olasılıkla öz biçiminin Swilwana, yani Sw(a)-il(a)-wanadan, "Güzel-geçit-yöresi", geldiğini ifade etmiş; bu ismin ise Antalya ve Perge dolaylarından gelip Side, Alanya dolaylarına giderken izlenen; Sillyon ile deniz arasında izlenebilen güzel doğal yolu işaret edebileceğini²³ düşünmüştür. Zgusta, Sillyon isminin etimolojisi üzerinde çalışmış ve antik kaynaklarda geçen farklı şekillerini incelemiştir. Metinlerde görülen *i* sesinin bizi yerli bir isme götürdüğünü *e* sesinin ise *i* sesi lehine değişimleri kolaylaştırmış olduğunu ifade etmiştir²⁴. Brixhe ise, bu gibi çift yazılımları basitleştirmenin Pamphylia dialektinde görülen bir özellik olduğunu belirtir²⁵. Yukarıda verilen bilgiler çerçevesinde; Sillyon'un yerel bir isim olduğu hem modern araştırmacılar da hem de antik kaynaklarda verilen bilgilere dayandırılarak söylenebilir.

3. Başlangıçtan Arkaik Dönem'e Kadar Sillyon Tarihi

Pamphylia Bölgesi'nde Sillyon ile Perge'nin Hitit ve Luwi kaynaklarında yer aldığı çeşitli araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır²⁶. Sillyon, Hitit kaynaklarındaki *Šalluša* ile eşitlenmiştir²⁷. III. Hattuşili yıllıklarının 3. senesine ilişkin kayıtlarda *Nahita* kenti ile birlikte adı geçmekte ve Lukka kökenli bir kabile olarak gösterilmektedir²⁸. *Šalluša*

11 Brixhe 1976, 166.

12 Brixhe 1976, Planche VIII-XII.

13 Brixhe 1976, 166.

14 Ptol. *geogr.* V. 5. 6. Bu konuda Zgusta, *Σιλειον*'daki okumanın genellikle düzeltilildiğini, ancak buradaki varsayımın gereksiz olduğunu; bu form geç olsa da, eski konuşmada *u* sesinin korunduğunu; gelişmiş formların geç dönem kaynaklarında bazen değiştirilmiş ve bozulmuş olabileceğini vurgulamaktadır. Bkz. Zgusta 1984, 568-569.

15 Scyl. *Per.* 101.

16 Arr. *Anab.* I. 26. 4. 9.

17 Tab. Peut. IX. 2

18 Str. XIV. 14. 5.

19 St. Byz. *Ethnika*, 591.

20 Eust. Dion. *Per.* 361.

21 Hierokl. 679.3; Not epics. I. 32. 437.

22 Konst. Porph. *de legat.*

23 Umar 1993, 728.

24 Zgusta 1984, 568-569.

25 Brixhe 1976, 94.

26 Tekoğlu 2000, 49.

27 Forlanini 1999, 237; Karauguz 2005, 75.

28 Tekoğlu 2000, 49.

bronz tabletlere göre deniz kıyısında yer almaktadır²⁹. Bu metnin arka yüzünde (4) *Luqqa ülkeleri ise* [(5) *Walma kenti, Watta [] kenti*, [(6) *Nahita kenti, Şalluša kenti, ...*] *kenti*, (7) *Şanhanta kenti, Şuri[mma] kenti*, (8) *Walwara kenti, Huwaliya kenti ülkesi*”, ön yüzünde “(56) ... *ona (Hulaya Nehri ülkesine) denize dek olan yerden ise*, (57) *Mata, Şanhata, Şurimma, Şaranduwa*, (58) *İştapanna, Şalluša çiftliği (?), Tatta*, (59) *(ve) Daşa sınırdır. Bu yerler Hulaya Nehri ülkesine kalacaktır*³⁰ şeklinde bir coğrafik tanımlama yapılmıştır. *Parha* ile *Şalluša*’nın Hülaya Nehri Ülkesi sınırları içerisinde kaldığı metinlerden anlaşılmaktadır. Pamphylia ve Pisidia bölgelerinin bir bölümünün bu ülke sınırları içinde bulunduğu ve Hitit Dönemi’nde Pamphylia Bölgesi’ne bir ülke veya bölge adı verilmemiş olmasının nedeninin bu olabileceği önerilmiştir³¹. Bazı araştırmacılar ise metinlerde geçen yerin *Sallune=Selinus=Gazipaşa* olduğunu önermişlerse de³² bu görüş arkeolojik verilerle kanıtlanmamıştır.

Öte yandan Sillyon’un komşu kenti Perge de Hitit metinlerinde geçmektedir³³. 1986 yılında Boğazköy’de bulunan bronz bir levha üzerinde geçen ve Hitit kralı IV. Tudhaliya (MÖ yak. 1265-1215) tarafından kaleme alınmış bir anlaşma metninde³⁴ *Parha* Perge, *Kaştaraya* ise Kestros (Aksu) Nehri ile özdeşleştirilmiş ve bu görüş araştırmacılarca desteklemiştir³⁵. Bronz tablette verilen bilgilerden Perge’nin hemen doğusundaki *Kaştaraya/Kestros*’un, Lukka Ülkesi ile *Tarhuntaşša*’nın sınırı kabul edildiği çok nettir. Burada *Perge-Parha*, Lukka Ülkesi sınırları içinde kalmış ve *Tarhuntaşša*’nın güney sınırını Akdeniz oluşturmuştur. Metinden anlaşılan, *Perge-Parha Tarhuntaşša* ile sınır kabul edildiği ve antlaşmanın *Kaştaraya/Kestros*’un (Aksu) doğusunu kapsadığıdır. Dolayısıyla Sillyon’un bulunduğu alan *Tarhuntaşša* sınırları içinde kalmıştır. *Kaştaraya/Kestros*’un hemen doğusundan *Şalluša* kentinin olması bu antlaşmanın sınırları içerisinde kentin/yerleşmenin de bulunduğunu göstermektedir. Bir kentin kurulacağı noktanın, içinde bulunduğu bölgenin her yerine kolayca ulaşılabilir ve bölgeyi kontrol edebilecek bir konumda olması gerektiği göz önünde tutulduğunda, Sillyon’un olduğu kayalık tepenin *Tarhuntaşša*’nın batıdaki son siyasi birimi olma olasılığı çok yüksektir. Ayrıca yukarıda bahsedilen III. Hattuşili Dönemi (1267-1237) yıllıklarında geçen *Şalluša*’nın deniz kenarında olması bu tezimizi güçlendirmektedir. Ancak bu önerinin kesinleşmesi için, arkeolojik verilerle desteklenmesi gerekmektedir.

Perge’den farklı olarak Sillyon’da, Hitit Dönemi ve sonrasına tarihlenen herhangi bir arkeolojik veri şimdiye kadar yapılan araştırmalarda tespit edilememiştir. Bunda bugüne kadar Sillyon’da Perge gibi arkeolojik kazıların yapılmamış olması etkili olmuştur. Hitit metinlerinde geçen ve yapılan araştırmalar sonucunda Sillyon olduğu kabul gören bir yerleşmeye ait izlerinin bulunması olağandır. Nitekim Anadolu’da savunmaya ihtiyaç duyulan karışık dönemlerden biri olan Hitit Çağı ve sonrasında, korunaklı topoğrafik yapısıyla Sillyon’un tahkim edilip kale olarak kullanılması mantıklı bir yaklaşım olacaktır.

Troia savaşının ardından Akhalar’ın bir kısmı başlarında Argoslu biliciler Mopsos, Kalkhas ve Amphilokhos öncülüğünde Anadolu’nun batısını ve Pamphylia’yı geçerek Kilikya’ya kadar gidip, uğradıkları yerlerde kent-

29 Tekoğlu 2000, 50.

30 Otten 1988, 12-61.

31 Otten 1993, 117-118; Tekoğlu 2000, 51.

32 Bunun için bkz. Hawkins 1995, 52, dn. 181; Bahar *et al.* 1996, 51.

33 Şahin 1996, 46.

34 Neve 1987, 271; Otten 1988, 12, 61. Bu metin, “*Saranduwa sahasından itibaren ise deniz sınırdır. Parhâ kenti bölgesinden itibaren ise bir Kastaraja Irmağı sınırdır. Ve eğer Hatti kralı bunlara karşı sefere çıkarsa ve Parha ülkesini silah yoluyla ele geçirirse, keza bu (kent) de Tarhuntaşša kralına ait olacaktır*” şeklinde Şahin tarafından çevrilmiştir. Bunun için bkz. Şahin 1996, 46. II. Muwatalli Dönemi’nde (MÖ 1310-1282) Hititler’in başkentinin Hattuşadan Tarhuntaşša’ya taşındığı bilinmektedir. Fakat bu şehrin yeri bugüne kadar kesin olarak saptanamamıştır. Bununla birlikte Hitit çivi yazılı belgelerden bildiğimiz kadarıyla, aynı adı taşıyan bir ülkenin sınırları içerisinde kalmaktadır. Bu ülkenin sınırları konusunda ise, 1986 yılında Hattusa kazılarında bulunan ve yukarıda bahsedilen bronz tablet bilgi vermektedir. Bu tablet içeriği, Hitit Kralı IV. Tudhaliya ve Tarhuntaşša Kralı *Kurunta* arasında yapılmış bir antlaşma metninden oluşmaktadır. Bu anlaşma metnindeki detaylar için bkz. Beal 1993, 29-39.

35 Otten 1988, 37; Brandt 1992, 15-16.

ler kurarlar³⁶. Bu çerçevede, Pamphylia Bölgesi ve kentlerinin Ion Göçleri sonrasında, Hellen önbilici (kâhin)/kahramanlar tarafından kurulduğu pek çok antik kaynakta dile getirilmiştir³⁷. Strabon, Aspendos'un Argoslular tarafından kurulduğunu³⁸ aktarır. Perge'nin ise Grek kahramanlar Mopsos, Kalkhas, Labos, Rhikosos, Makhaon, Leonteus, Minyas tarafından kurulduğu Dionysios tarafından yazılmıştır³⁹. Bu kahramanlar arasında Mopsos'un efsanelerde birçok kentin olduğu gibi Sillyon'un da kurucusu olduğu ifade edilmiştir. Bu konuyla ilgili kentte bulunan bir yazıt Sillyon'un Mopsos tarafından kurulmuş olabileceği fikrinin temelini oluşturmuştur. Hereward tarafından kentin Bizans Dönemi duvarı yakınlarında bir heykel kaidesi üzerinde tespit ettiği yazıtta, "ΜΟΨΟΥ" (=Mopsos'un) ismi yazmaktadır⁴⁰. Bu yazıtla ilgili başka detaylara ulaşılamadığından, buradaki Mopsos'un efsanede geçen Mopsos olup olmadığı belli değildir.

H. Köker tarafından yapılan "Sillyon Sikkelerinde Kentin Kuruluş Efsanesi" isimli çalışmada, MS II.-III. yüzyılda, Hadrianus (MS 117-138), Faustina (MS 147-176), Commodus (MS 180-192) ve Iulia Mamaea (MS 222-235) adına darp edilen sikkeler ve Antoninler Dönemi'ne tarihlenen bir pseudo otonom sikke üzerinde, kentin kuruluş efsanesine işaret eden, birbiriyle bağlantılı olaylar ve kahramanların tasvir edildiği; bu kahramanların ise Polypoites, Leonteus ve Mopsos olabileceği belirtilmiştir⁴¹. Her ne kadar yeterli veri olmasa da sikke verilerinden anlaşılan o ki, Sillyon'un kurucu atalarını ve soyunu, Perge ve Aspendos gibi Hellen kahramanlarına dayandırması, Roma İmparatorluk Dönemi'nde, devletin siyasi politikası ve konjonktürüne bağlı olarak gelişen bir durum olarak değerlendirilmelidir. Çünkü bu veriler, Köker'in de işaret ettiği üzere, İmparator Hadrianus zamanında Atina'da kurulan Panhellen Birliği'ne⁴² üye olma çabası şeklinde düşünülebilir. Birliğe üye olabilmek için kentlerin Hellen kültürüne sahip olmakla birlikte esas olarak soylarının Hellen atalarına dayandığını kanıtlaması gerekiyordu⁴³. Ancak konuyu etraflıca aydınlatmak için kentte yakında zamanda yapılması planlanan kazılar sonrasında ortaya çıkacak, arkeolojik ve epigrafik malzemeleri beklemek gerektiğini de vurgulamak istiyoruz.

Her ne kadar mimari kalıntılar olmasa da, Sillyon'da yapılan yüzey araştırmaları sırasında bulunmuş ve MÖ VIII. ile VII. yüzyıla tarihlenen geometrik desenli ve konsantrik bezemeli seramikler, kentin Geometrik Dönemi için önemli verilerdir⁴⁴. Bu seramikler, şu ana kadar kentteki en erken tarihli buluntular olarak ön

36 Hdt.VII. 91, 546; Str. XIV.1, 201; Pekman 1989, 9-16; Brandt 1992, 20-23.

37 Köse 2012, 332.

38 Str. XIV. 4. 249. Dionysios Periegetes (Dionys. *Perieges.* 852) Perge kentinin kurucu *ktistes*leri arasında yer alan Mopsos'u; Eustathius (Eustath. *Comm. ad Hom.*, 334. 28) da Leonteus'un aynı zamanda Aspendos kentinin de kurucuları arasında gösterir.

39 Dionys. *Perieges.* 852. Ayrıca bu isimler için bkz. Pekman 1989, 8-16; Şahin 1999, 135 no. 101, 136 no. 102, 137 no. 103-104, 138 no. 105-106, 139 no. 107, 140 no. 108, 141 no. 109.

40 Hereward 1958, 57.

41 Bkz. Köker 2017, 130-132.

42 Hellen kültürüne hayranlığı ile bilinen Hadrianus MS 124/125 yıllarında Atina'da Panhellenia adı verilen bayramların kurulmasına ön ayak olmuş ve Hadrianus'un girişimleri ile burada Panhellen Birliği kurulmuştur. Bkz. Follet 1976, 15, 129. Söz konusu bayramların amacı Hellenlere yeni bir kültürel bilinç kazandırmanın yanında, imparatorluğunun doğu bölümünde ortak tarih ve kültür temelini dayalı politik bütünlük sağlamaktır. Bkz. Şahin 1996, 45. Bu birliğe üye olma, burada kutlanacak bayramlara katılma ve bu bayramların şöretinden yararlanma ise sadece Hellen soylu olduğunu kanıtlayan Anadolu kentlerine tanınmıştı. Bkz. Şahin 1996, 45-46. Anadolu'da Magnesia ad Maeandrum ile Kibyra yazıtları bunun en büyük kanıtıdır. Bu yazıtlarda bu kentlerin Hellen soyundan oldukları ve Panhellen birliğine üye oldukları yazmaktadır. Bu yazıtlar ve çevirileri için bkz. Şahin 1996, 45, dn. 4.6. Şahin'e göre, Perge de bu kentlerden biriydi. Aynı yazar Menderes Magnesiyesi ve Kibyra gibi birçok Anadolu kentlerinin Hellen soyundan geldiğini kanıtlamak amacıyla rekabet içinde olduklarını aktarır. Bkz. Şahin 1996, 46. Panhellen Birliği'ne üye olan diğer bilinen Anadolu kentleri: Aizanoi, Apameia, Eumeneia (?), Kibyra, Synnada, Magnesia ad Maeandrum, Tralles, Miletus, Thyateira, Sardis (Spawforth – Walker 1985, 81) ve Pisidia'dan Timbria'dır (Takmer – Gökalp 2005, 109-111). Hellas ve Anadolu'daki bir çok kent dışında Makedonia, Girit ve Kyrenede de Panhellenion'un üyesi kentlerin olduğu bilinmektedir. Bunun için bkz. Romeo 2002: 22'de birliğe üye 33 kent olduğu belirtilmektedir.

43 Köker 2017, 122.

44 Özer *et al.* 2011, 211, Res. 5. Sillyon'da M. Küpper tarafından yapılan çalışmalarda, oldukça ince yapılı, el yapımı ve en azından Erken Bronz Çağı'na hatta Geç Kalkolitik Dönem'e tarihlendirilebilecek bir seramik parçası bulunmuş ve kent tarihine dair en erken buluntu olarak değerlendirilmiştir. Bkz. Küpper 1996, 265; Küpper 1997b, 453. Bu buluntu, Sillyon'un erken dönemi için bir ipucu olabilmesinin yanında, tek parça

plana çıkmakta ve arkeolojik verilere dayalı yerleşme tarihini Geometrik Dönem'den itibaren başlatmamızı sağlamaktadır.

4. Arkaik ve Klasik Dönemlerde Sillyon

Arkaik ve Klasik Dönem'e tarihlenen Sillyon'la ilgili çok fazla veri yoktur. Ancak Pamphylia Bölgesi'nde bu dönemlerin savaşlar ve yeni oluşumlara sahne olduğu görülmektedir⁴⁵. Herodotos, Pamphylia Bölgesi'nin Lydia Kralı Kroisos'un egemenlik alanında olduğunu belirtse de⁴⁶, bu konu arkeolojik verilerle kanıtlanmış değildir⁴⁷. Kroisos MÖ 546 yılında Pers kralı Kyros tarafından mağlup edilip Lydia devletinin Persler tarafından ele geçirilmesinin ardından⁴⁸ Pamphylia Bölgesi de Anadolu'nun diğer bölgeleri gibi Pers egemenliğine girmiştir⁴⁹. Bu egemenlik alanı Anadolu'nun içlerinden Ege Denizi'ne kadar devam etmiştir⁵⁰. Pamphylia, I. Dareios Dönemi'nde (MÖ 521-486) Ionia Satraplığı'na bağlanmıştır⁵¹. Bu dönem için Herodotos, Pamphylia Bölgesi'nin, İonialılar, Magnesialılar, Aioliyalılar, Karialılar ve Miliyalılar ile aynı satraplık içinde olduğunu ve bunların vergi olarak dört yüz *talanton* vergi ödediklerini belirtir⁵². Kserkses'in Grekler'e karşı yaptığı seferde Pamphyliyalılar aktif rol oynamışlardı. Diğer tarafta MÖ 504-499 yılları arasında Batı Anadolu'daki büyük İon isyanına katılmadıkları görülmektedir⁵³. Ama Kserkses'in MÖ 482 yılında oluşturduğu donanmaya Pamphyliyalılar'ın da katıldıkları Herodotos tarafından aktarılmıştır⁵⁴. Pamphylia Bölgesi'nin önemli kentlerinden olan Side'nin MÖ VI. yüzyılda Lydia Krallığı'nın ve onun yıkılışından (MÖ 547) sonra Pers Krallığı'nın egemenliğine girdiği anlaşılmaktadır⁵⁵. Pers Kralı I. Dareios (MÖ 521-486) zamanında kurulan satraplık teşkilatında, şehir birinci satraplığın içine giriyordu. Bununla beraber Side'nin Pers hâkimiyetinde belirli bir özgürlüğe sahip olduğu, sikke basma hakkı ile anlaşılmaktadır⁵⁶.

Persler genellikle satraplıklarının stratejik açıdan önem arz eden bölgelerinde askeri garnizon bulundururlardı. Doğu Akdeniz deniz trafiğini kontrol edebilecek konumu nedeniyle Pamphylia, Persler tarafından donanma üssü olarak kullanılmıştır⁵⁷. Bölgede potansiyel bir Pers gücü bulunduğu anlaşılmakta ve Aspendos ile Eurymedon Irmağı ağzının Pers donanmasının merkez üssü olduğu görülmektedir⁵⁸. Öyle ki, I. Dareios'un oğlu ve veliahdı Kserkses zamanında (MÖ 485-465) Persler, Grekler'e karşı sefer düzenlediklerinde (MÖ yak. 482) Pamphyliyalılar

arkeolojik malzemeden genel bir sonuçta beklenmemelidir. Kaldı ki, Antalya Müzesi'nde 2018-2019 yıllarında Sillyon seramik buluntuları üzerine yaptığımız çalışmada bahsedilen parça görülmemiştir.

45 Keen 1998, 222; 49; Özdzibay 2008a, 245. Köse 2010, 374.

46 Hdt. I. 28. 18.

47 Sevin 1976, 188. Sevin burada Herodotos'un aktardıklarında bazı gerçek dışı ve şüpheli bilgiler bulunduğuna dikkati çekmektedir.

48 Roosevelt 2009, 26; Grainger 2009, 42-43.

49 Bosch 1957, 19; Childs 1981, 55; Sevin 1976, 188-193.

50 Körpe 2012, 159.

51 Hdt. III.88; Hellenkemper – Hild 2004, 96.

52 Hdt. III. XC. Herodotos'un bu anlatımının doğruluğu I. Darius'un krallık dönemini anlatan bir yazıtından anlaşılmaktadır. Bunu için bkz. Junge 1941, 10, 39-40.

53 Grainger 2009, 48.

54 Hdt. VII. XCI.

55 Geleneksel olarak kabul edilen tarih MÖ 547'dir ancak işgalin bundan bir kaç yıl önce gerçekleşmiş olabileceğine dair bazı kanıtlar da ön sürülmektedir bkz. Beaulieu 1989, 80-82.

56 Mansel 1978, 7.

57 Arslan 2008, 50.

58 Arslan 2008, 55; Köse 2010, 274.

Kserkses'i silahlandırılmış 30 gemi⁵⁹, Diadoros'a göre 40 gemi ile desteklemiştir⁶⁰. Bununla beraber Pamphylia'daki Pers hâkimiyetinin zaman zaman kesintiye uğradığı da görülmektedir⁶¹. Ancak Persler'in kısa sürede toparlandıkları ve bölgedeki hâkimiyeti tekrardan ele aldıkları Salamis Savaşı'ndan (MÖ 480) sonra MÖ 468 yılında, Pamphylia'da bir donanma ve ordu oluşturarak Hellenler'e karşı sefer hazırlığına girmesinden anlaşılmaktadır⁶².

Perslerin, Kserkses'in oğlu Tithraustes önderliğinde Eurymedon'da (Köprüçay) ve Kserkses'in yeğeni Pherendates'in komuta ettiği Pers ordusuna Fenikeliler'in Kıbrıs üzerinde 80 gemi ile destek vereceğinin duyulması üzerine⁶³, Pers tehlikesine karşı kurulan *Attika-Delos Deniz Birliği*⁶⁴ adına Kimon komutasındaki Grek ve müttefiklerinin ordusu hem denizde hem de Eurymedon Irmağı'nda yapılan savaşta, Pers ve müttefiği Fenikeliler'in triremelerinden oluşan donanmayı yok etmiştir⁶⁵. Bu çarpışmada Kimon'un donanmasında Kariyalılar ve Likyalılar da yer almıştır⁶⁶. Arslan'a göre, Pamphylia'da bulunan Pers garnizonundaki diğer askerlerle birleşen Pers güçleri de Kimon'a karşı bozguna uğramıştır⁶⁷. Çarpışmada Kserkses'in yeğeni ile Pers garnizonunun komutan Pherendates karargâhında yakalanıp öldürülmüştür⁶⁸. Öyle ki, MÖ V. yüzyılda Perge Akropolis'inde görülen büyük yıkım Persler'le Atinalılar arasındaki savaşla ilişkilendirilmiştir⁶⁹.

MÖ V. ve IV. yüzyılda Pamphylia, Pers donanması ve garnizon birliklerinin toplandığı merkez üssü konumuna gelmiştir. Donanmanın merkezinin korunaklı Eurymedon Irmağı ağzı olduğu hem antik kaynaklar hem de arkeolojik verilerden anlaşılmaktadır⁷⁰. Ancak bölgede Pers garnizonunun bulunduğu yerin neresi olduğu konusu bugüne kadar kanıtlanmamıştır. Bosch, Brandt, Arslan ve Grainger gibi bazı araştırmacılara göre Persler'in bölgedeki hâkimiyetinden sonra Pamphylia'nın en korunaklı şehri Sillyon'da bir Pers garnizonu kurulmuştur⁷¹.

Persler Anadolu hâkimiyeti sonrasında kentler ile kırsal alanlarını farklı şekillerde kontrolleri altında tutmuşlardır⁷². Kentler "yandaş" tiranlar ve buralara yerleştirilen küçük garnizonlar tarafından tutulurken, kırsaldaki yerli halk buldukları yerlere ikamet ettirilerek ve stratejik noktalara inşa edilen kalelere yerleştirilen garnizonlarla

59 Hdt. VII. 91; Köse 2010, 274.

60 D.S. XI. 3.7. Aspendoslular'ın MÖ V. yüzyılda sikkelerinde miğfer, yuvarlak kalkan, kılıç ve mızrakla tasvir edilmiş eski Grek *hoplit*'lerine benzer bir asker görülmektedir. Bunun için bkz. Bosch 1957, 19, dn.45. Bu tasvir Grekler ile olan temasın bir göstergesidir.

61 Özdizbay 2008b, 845.

62 D. S. XI. 60. 5-6; Plu. *Kim*. XII. 1-5; Arslan 2008; 50; Hellenkemper – Hild 2004, 97.

63 Arslan 2008, 50.

64 Th. I. 96-97. Bu dönemde Anadolu'nun güney kıyılarındaki Pamphylia, Likya ve Kilikya kentleri birliğe girmemiş, Persler'in hâkimiyeti altında kalmışlardır. Bunun için bkz. Bean 1999, 7.

65 Th. I. 100. Diadoros'a (XI. 61. 5-6) göre, Eurymedon Savaşı sırasında Pers donanması bünyesinde, Pamphylia gemilerinden başka Fenike, Kıbrıs ve Kilikyalı 140 gemiden oluşmaktaydı.

66 D. S. XI. 60.4; Childs 1981, 56.

67 Arslan 2008, 51.

68 D. S. XI. 61. 3; Th. I. 100.

69 Martini 2003, 23.

70 Th. 100. 1; D.S. XI. 60.5-61.7; Plu. *Kim*. XII. 4; XIII. 4. Köse başkanlığında Aspendos'ta yapılan yüzey araştırmalarında, Eurymedon Nehri limanı olabilecek yerde yapılan manyetik yöntemli jeofizik çalışmalarda, buranın Eurymedon Limanı olabileceğine dair önemli bulgulara ulaşılmıştır. Bunun için bkz. Köse 2010, 356-357.

71 Bosch 1957, 19; Brandt 1992, 29; Arslan 2008, 51; Grainger 2009, 73.

72 Pershenedanlı gibi gerçekten çok büyük topraklara sahip olan güçlerin sadece merkezden idare edilmesi ve korunması mümkün değildir. Persler de Batı Anadolu'yu ele geçirmelerinden hemen sonra ve özellikle Dareios Dönemi'nde büyük bir organizasyonla ülkeyi daha küçük toprak parçalarına ve yönetim birimlerine ayırmışlardır. Temelde imparatorluğun satraplıklar olarak ayrılması gibi görünen bu bölünme aslında satraplık topraklarında da kendisini gösteren oldukça detaylı bir organizasyondur. Arazilerin işlenebilmesi, vergilerin toplanabilmesi, olası isyanların önlenmesi için böyle bir organizasyon zorunluydu. Bunun için bkz. Doğer – Gezgin 1998, 27. Ayrıca Persler'de Satraplık arazilerinin bölünüp, her bir prensliğin kendi içinde daha küçük parçaları olan tımarlara ayrıldığı görülmektedir. Bunun için bkz. Cook 1983, 167-183.

kontrol edilmiştir⁷³. Tuplin, Ksenophon'un "Kypropaedia" adlı eserini temel alarak Pers garnizonlarının nasıl olduğu konusunda çeşitli tespitlerde bulunmuştur. Bu çalışmada, *phourarkh*ların kent merkezlerindeki Pers askeri garnizonların (akra garnizonları) komutanları ve *khiliarkh*ların ise kent dışındaki satraplık arazilerinde yer alan Pers askeri garnizonların (khora garnizonları) komutanları olduğu tespit edilmiştir⁷⁴. *Phourarkhlar* ve *khiliarkhlar* doğrudan kral tarafından atandıkları gibi, sadece krala karşı sorumluydular. Bu durum kralın nezdinde eşit statüde olduklarını göstermektedir. İçlerinde paralı askerlerin de bulunduğu bu birliklerden *khora* garnizonları, coğrafi konuma uygun bir dağılım göstermektedirler; özellikle yollar, geçitler ve nehir kenarları gibi stratejik önemi olan noktalarda konumlanmışlardır. Bu tür garnizonlardaki askeri birlikler, paralı askerlerden de oluşabileceği gibi; çok hızlı hareket edebilen, küçük ve eğitilmiş birliklerden de meydana gelmekteydi. Her yıl kral tarafından denetlenen bu garnizonlar, Kyros Dönemi'nde kurulmuştur⁷⁵. *Phourionlar* (akra garnizonlar) ise akropolisi olan şehirlerde ve yüksek yerlerde konumlanırdı. Burada kralın askerleri yaşar ve şehri korurlardı. Bu garnizonun komutanı ise *Phourarkhos* denilen ve kral tarafından atanan kişiydi⁷⁶.

Ksenophon, *Anabasis* adlı eserinde yanındaki askerlerle birlikte Pergamon yakınlarındaki Asidates adında bir Persli'nin hüküm sürdüğü kaleye saldırdıklarını ve yakın çevredeki diğer Pers yerleşmelerinden gelen yardım sonunda geri püskürtüldüklerini anlatır. Ksenophon burada söz konusu kalenin, yüksek, büyük ve mazgalı olduğunu ve çoğu cesur olan insan tarafından korunduğu şeklinde tasvir eder⁷⁷. Bu tanımlamadan söz konusu kalenin bir *phourion* (akra garnizonu) olduğu anlaşılmaktadır. Bu tür yerleşmeler Ionia ve Aeolis bölgelerinde çokça görülmektedir⁷⁸. Eski İzmir ve çevresinde Persler ve yerel müttefikleri tarafından bir savunma zinciri kurulmuştur⁷⁹. Bu kalelerin çoğu MÖ IV. yüzyıl sonuna kadar kullanılmıştır⁸⁰.

Hem antik kaynaklar hem de modern çalışmalarda söz edilen Pamphylia'daki Pers garnizonunun konuşlanabileceği en uygun yer bizce de Sillyon görünmektedir. Kent, Pamphylia'nın diğer kentleri, Side, Perge ve Aspendos'a göre daha korunaklı ve doğal bir savunma hattına sahiptir. Tahkimatlı yapısıyla Sillyon'un bu özelliği; Pers askeri sisteminde şehirlerin akropolislerinde konumlanan *phourionlar* (akra garnizonu) için uygundur. Arrianus, Büyük İskender'in MÖ 334 yılında Pamphylia'ya geldiğini ve ordusuna bağlı bir birliğin Sillyon'u kuşattığını fakat alamadığını "İskender Side'de de bir miktar asker bırakarak Sillyon'a doğru hareket etti. Burası yabancı paralı askerler ve ülkenin yerlilerinden meydana getirilmiş bir kuvvetin savunduğu müstahkem bir yerd. Sillyon'un ani saldırıyla çabucak alınması olanaksızdı. Ayrıca yolda Aspendoslular'ın hiçbir şartı yerine getirmek istemedikleri hem atları hem de parayı vermedikleri, aksine köylerdeki her şeyi kente taşıyarak İskender'in askerlerini kente sokmadıkları hatta kentin yıkık surlarını da tamir etmeye çalıştıklarına yönelik haberler geldi. Ve bu haberler İskender'i Aspendos'a doğru ilerlemek zorunda bıraktı" şeklinde tasvir eder⁸¹. Arrianus'un Pers garnizonundan bahsetmesinin yanında, Sillyonlular'ın kendilerini düşmanı geri püskürtme stratejisi ile hareket ettikleri anlaşılmaktadır. Sonuçta burada kullandıkları savaş stratejisi ve aletlerinin de bu yönde olması beklenmelidir. Sekunda, kentlerdeki -akra garnizonu- Pers bir-

73 Körpe 2012, 160.

74 Tuplin 1987, 167-142.

75 X. Cyr. 8.6.7-23; Doğer – Gezgin 1998, 28.

76 Gezgin 2001, 182. Kalelerde bulunan askerler hem bu "sorunlu" bölgelerin kontrol edilmesini sağlıyor, hem de ihtiyaç duyulduğunda büyük kralın diğer askeri seferlerine destek sağlıyorlardı. Kalelerdeki askerlerin büyük çoğunluğu ya paralı Grekler ya da yerli halklardan toplanan askerlerdi. Bunun için bkz. Körpe 2012, 161.

77 X. Anab. 7.8.7-14.

78 Bu tür yerleşmelerin en büyük özelliği, burada bulunan kalelerin her birinin diğerini kolayca görebilecek durumda olmasıydı. Bunun için bkz. Gezgin 2001, 186-187.

79 Doğer – Gezgin 1998, 19, 26.

80 Doğer – Gezgin 1998, 27.

81 Arr. Anab. I. 26. 5.

liklerinin atlılar, okçular, sapançılar ve *gerrophoros*lardan (hasır kalkan taşıyanlar) oluştuğunu, kırsaldaki birlikler için böyle tanımlama yapılmadığını söyler⁸². Bu tanımlamadan da anlaşılacağı üzere Sillyon'daki garnizonun bir *phourion* (akra garnizonu) olması gerekmektedir. Ayrıca, E. Özer "Sillyon Nekropolisi Ön Değerlendirmesi" isimli çalışmasında, kentin nekropolisinde bulunan ve MÖ V. veya IV. yüzyıllara tarihlenen bazı mezarlardan yola çıkarak Pers özelliklerinin görüldüğünü ortaya koymuş ve ilgili tartışmalara önemli katkı sağlamıştır⁸³. Böylece Pamphylia Bölgesi'nde bahsi geçen Pers garnizonu için en uygun yerin, mevcut durumda, Sillyon olduğu görülmektedir. Bu garnizon aynı zamanda bölgenin merkezini oluşturmuş ve ovanın tüm güvenliğini de sağlamış olmalıydı.

Siyasi ve tarihsel olayların dışında Sillyon'da yapılan yüzey araştırmalarında ele geçen seramikler dönemin somut arkeolojik verileridir. MÖ VI. yüzyıla tarihlenen Arkaik Dönem kandil, MÖ V. ile IV. yüzyıla tarihlenen siyah astarlı seramik parçaları⁸⁴ ve MÖ V. yüzyıla tarihlenen kırmızı figürlü krater parçası⁸⁵ Sillyon'un Klasik Çağ'da var olduğuna dair veriler olarak değerlendirilebilir. Seramik buluntuların dışında kentin kuzeybatısında bulunan ve üç evresi tespit edilen IV no.lu ev, Sillyon'daki yerleşim tarihi açısından son derece önemlidir. Burası gösterdiği mimari gelişime göre sırasıyla ilk olarak MÖ V. yüzyıl daha sonra geç MÖ IV. yüzyıl ve son olarak Erken Hellenistik Dönem'e tarihlendirilmiştir⁸⁶. Böylece hem seramik buluntular⁸⁷ hem de bu üç evreli sivil yapının varlığı kentteki V. ve IV. yüzyılda olası bir yerleşime kanıt olarak değerlendirilmelidir.

5. Hellenistik Dönem'de Sillyon

Sillyon'dan bahseden ilk antik yazar MÖ IV. yüzyılda yaşamış Pseudo Skylaks'dır⁸⁸. Pamphylia Bölgesi'nin Likya'dan sonra geldiğini, bölge kentlerinin yakınından Eurymedon Nehri'nin geçtiği bölge kentleri olarak Aspendos, bir Kyme kolonisi olan Side ve Sillyon isimlerini aktarır. Tarihçi Livius ise, bu dönemde Sillyon'un *Kibyra* ve *Limne* denilen yerle birlikte Roma'nın kontrolünde olduğunu söyler⁸⁹.

Büyük İskender'in Pamphylia'daki mücadelesi sırasında Sillyon'u da kuşatıp alamadığını Arrianus'un aktarımlarından anlamaktayız⁹⁰. Arrianus'un metninden yola çıkarak Sillyon ile ilgili iki nokta üzerinde durulabilir. İlki kentin gerçekten İskender'e karşı koyabilecek güçte olduğu, diğeri ise İskender'in küçük ama savunmasının çetin olmasından dolayı kentle uğraşmak istememiş olmasıdır⁹¹. Metinde dikkat çeken bir diğer nokta ise "*Burası yabancı paralı askerler ve ülkenin yerlilerinden meydana getirilmiş bir kuvvetin savunduğu müstahkem bir yerdi*" ifadesidir. Burada bahsedilen yabancı kuvvetlerin kim olduğu konusunda akla ilk gelen Persler veya onların komutasındaki diğer milletlerdir. Yukarıda Arkaik ve Klasik Dönem başlığı altında da bahsedildiği üzere Persler'in yaklaşık MÖ

82 Sekunda 1988,175-196.

83 Özer 2017, 615-620.

84 Küpper 1996, 265; Küpper 1997b, 453. Dönemin seramik değerlendirilmesi için bu kitap içinde bkz. Bilgin *et al.* 2020.

85 Özer – Taşkiran 2010a, 283, Res. 10, Çiz. 2. Attik hamuru olan bu ithal krater parçası muhtemelen ithal bir ürüne aittir. Pergede Klasik Dönem'de mimari bir dönüşüm ve seramik kapları arasında içki kaplarının olması (*symposion* geleneğinin yaygınlaşması) Eurymedon savaşından bölgede Grek etkisi ve kültürel değişime işaret eder. Bunun için bkz. Özdişbay 2008b, 847. Pergede kırmızı figürlü kapların yoğunluğu da bu düşünceyi destekler. Bunun için bkz. Recke 2003, 101-121. Ayrıca Side'de Attik seramikler bulunmuştur. Bunun için bkz. Erzen 1973, 394. Yine Aspendos Nekropolis'i'nde Attik krater bulunmuştur. Bunun için bkz. Özgür 1984, Abb. 3-4. Sillyon'da bulunan Attik hamurlu ithal krater parçası da bölgedeki Grek etkisi çerçevesinde değerlendirilebilir.

86 Küpper 1996, 262-63; Küpper 1997b, 453, Fig. 9A.

87 Ayrıca seramik buluntular için bu kitapta bkz. Bilgin *et al.* 2020.

88 Scyl. *Per.*101. 1.

89 Liv. *perioch.* XXXVIII; XV.4-12.

90 Arr. *Anab.* I. 26.

91 Kentin bu dönemine ait savunma yapıları tespit edilememiştir. Bkz. Taşkiran 2017.

547/546 tarihinden itibaren bölgedeki mevcudiyeti bilinmektedir⁹². Ayrıca Grek unsurlarının İskender'e karşı koymasının mümkün olamayacağı ve Arrianus gibi Hellen kökenli bir yazarın buradaki muhtemel Grek unsurlarını yabancı gibi nitelendirmesi zor olacağından, bahsedilen yabancı güçlerin Persler olduğu düşüncesi, şu aşamada en doğru yaklaşımdır.

Pamphylia MÖ 323'de Antigonos Monophtalmos'un Asia Büyük Krallığı'na dâhil olmuş ve onun dağılma tarihi olan MÖ 301 yılındaki Ipsos Savaşı'na kadar bu hâkimiyet devam etmiştir⁹³. Ipsos Savaşı'ndan sonra Antigonos'un sahip olduğu topraklar diğer *diadokhlar* arasında paylaştırılmış, Pamphylia Bölgesi Kassandros'un kardeşi Pleistarkhos'un eline geçmiş ve bu hâkimiyet MÖ 299 yılına kadar sürmüştür⁹⁴. MÖ 299-298 yıllarında Pamphylia, Demetrios Poliorketes tarafından zapt edilmiştir. MÖ 256'da Demetrios Poliorketes elindeki tüm toprakları bırakarak Makedonia'ya gitmiştir⁹⁵. Bu dönemden sonra Pamphylia MÖ III. yüzyıl boyunca stratejik önemi sebebiyle, Seleukos ve Ptolemaios krallıkları arasında sürekli el değiştirmiştir⁹⁶. Termessos'ta bulunan bir yazıttan MÖ 281'de bölgede Ptolemaios egemenliğinin kurulduğu anlaşılmaktadır⁹⁷. Bu dönemde Korakesion, Phaselis ve Aspendos Ptolemaios'ların egemenliğinde, Side ise Seleukos unsurları barındıran bir şehir olarak görülmektedir⁹⁸. Böylece Pamphylia'nın bu dönemlerde daha çok Ptolemaioslar'ın kontrolünde olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki, bu durum açık bir şekilde Theokritos tarafından ele alınan *Idylls*'de Ptolemaioslar'ın sınırları içerisinde görülmektedir⁹⁹. MÖ 246-241 yılları arasında bölgede Seleukos hâkimiyeti başlamıştır¹⁰⁰. MÖ 222-187 yılları arasında krallık yapmış olan III. Antiokhos, MÖ 197'de Patara'ya kadar olan kentlerin bir bölümünü topraklarına katmıştır¹⁰¹. MÖ 220'de Seleukos Kralı III. Antiokhos'un akrabası Akhaios isyan edip, Eurymedon'a kadar Sillyon'un da içinde olduğu Pamphylia'yı işgal etmiştir¹⁰². MÖ 218'de Akhaios'un komutanı Garsyeris, Selge'ye savaş açan Pednelissos'a yardım için Pamphylia'ya geldiğinde, herhangi bir direnmeyle karşılaşmadan Perge'yi karargâhı yapmıştır¹⁰³. Selge'ye karşı yapılan savaşa Aspendos 4000 askerle katılmış, Side ise tarafsız kalmayı tercih etmiştir¹⁰⁴. Her ne kadar kayıtlarda geçmiyor olsa da aralarındaki mesafe göz önünde bulundurulursa, Sillyon'un bu savaşta Perge ve Aspendos ile birlikte Akhaios'un yanında yer aldığını söylemek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Öyle ki, Perge, Side ve Aspendos'un bu tarihe kadar birbirlerine karşı savaşmadıkları görülmektedir.

MÖ 190 yılında Lucius Scipio Asiaticus önderliğindeki Roma Ordusu ile Seleukos Kralı III. Antiokhos'un ordusu arasında cereyan eden Magnesia Savaşı'ndan sonra kaleme alınan Apameia Barışı'na göre (MÖ 188) Pamphylia, Anadolu'da büyük bir devlet haline gelen Pergamon Krallığı'na verilmiştir¹⁰⁵. Fakat bir süre sonra, antlaşmada sınırlarla ilgili olarak kullanılan Toroslar'ın (Tauros) *berisinde* veya *ötesinde* ifadeleri yüzünden, Pamphylia'nın Toroslar'ın (Tauros) kuzeyinde mi yoksa güneyinde mi bulunduğu hususunda anlaşmazlıklar çıkmış; Roma sena-

92 Hdt. III.88; Hellenkemper – Hild 2004, 96.

93 D.S. XVIII. 3; Bosch 1957, 23; Pekman 1989, 17; Brandt 1992, 40. İskender'in ölümünden sonra fethettiği topraklar ardılları arasında paylaşılmıştır. Bunun için bkz. Rostovtzeff 1941, 248-250, 551-552.

94 Seibert 1983, 159.

95 Bosch 1957, 23; Özdizbay 2008b, 848.

96 Bosch 1957, 24; Pekman 1989, 21; Brandt 1992, 41; Brandt – Kolb 2005, 20; Özdizbay 2008b, 848; Grainger 2009, 81-84; Map. 4

97 Meadows – Thonemann 2013, 25-26. Bu yazıt için ayrıca bkz. Robert 1966, 53-58; Brandt 1992, 41, dn. 322.

98 Grainger 2009, 85.

99 Theoc. *Idyll*. XVII.

100 Hellenkemper – Hild 2004, 99.

101 Tekoğlu 2012, 70.

102 Bosch 1957, 24; Brandt 1992, 41.

103 Plb. 5.72.4; Bosch 1957, 27; Pekman 1989, 22; Özdizbay 2008b, 848.

104 Plb. 5. 72.10-73.3.

105 Magie 1950, 108; Hellenkemper – Hild 2004, 100; Gökalp 2012, 75.

tosunun büyük bir ihtimalle Pergamonlular lehine karar vermesine rağmen Pergamon Krallığı tüm Pamphylia'yı işgal edememiş, bu bölgenin yalnız batı kısımlarıyla (belki Sillyon'a kadar) yetinmek zorunda kalmıştır¹⁰⁶. Öyle ki, Apameia Barış'ından (MÖ 188) sonra Pergamon Krallığı'nın yönetimine bırakılan Pamphylia Bölgesi'nin, Perge ile birlikte yalnızca batı bölümü Pergamon Krallığı'na bırakılmış ve büyük bir ihtimalle Kestros Nehri (Aksu) sınır kabul edilmiştir. Pamphylia'nın diğer şehirleri Aspendos, Side ile Sillyon Pergamon'a teslim edilmemiş ve muhtemelen özgür kalmışlardır¹⁰⁷. Pamphylia kentleri Aspendos, Perge, Side ve Sillyon sikkelerinin MÖ 190 yılından itibaren, bağımsızlık göstermesi bunun en büyük kanıtıdır¹⁰⁸.

MÖ II. yüzyılda Akdeniz'in güçlü devleti Rhodos'un¹⁰⁹ zayıflaması; özellikle Kilikia Trakheia, Pamphylia ve Likya'nın doğu sahillerinde korsanlığın güçlü bir şekilde yeniden canlanmasına yol açmıştır¹¹⁰. Birçok antik kaynakta Kilikia ve Pamphylialılar'ın korsan faaliyetlerine bizzat katıldıklarını, limanlarında korsan gemilerinin demirlemesine izin verdiklerini, tersanelerinde korsan gemileri inşa edip, agoralarında korsanlık ganimetlerini açık arttırmayla pazarladıklarını yazmaktadır¹¹¹. MÖ II. yüzyılın sonları ve I. yüzyılın başlarında özellikle Kilikyada yuvalanan korsanların artan bu yıkıcı faaliyetleri, Roma'yı Küçük Asya'nın güney sahilleriyle daha fazla ilgilenmesine ve bu bölgelerdeki şehirlerin bir dizi önlemler almasına neden olmuştur¹¹². MÖ I. yüzyılın son çeyreğinde korsanlığın katlanarak çoğalması sonucunda korsanlar, artık müttefikleri kadar Romalılar açısından da önemli bir tehdit oluşturmaya başlamıştır. Bunun üzerine Roma; Kilikia Trakheia, Pamphylia ve Doğu Likya sahillerinde konuşlanan korsanlara karşı mücadele etme kararı almıştır¹¹³.

Korsanlık faaliyetlerin daha da artması nedeniyle MÖ 79 yılında *consul* Publius Servilius Vatia, Likya, Pamphylia, Pisidia ve Lykaonia'yı kontrol altına almak amacıyla Kilikia *proconsulü* yapılmıştır¹¹⁴. Kendisinin ilk işi Doğu Likya ve Pamphylia üzerine sefer düzenlemek olmuştur¹¹⁵. Servilius, elindeki gemilerle korsanları bir deniz muharebesinde mağlup edip, Zeniketes'in kontrolündeki Attaleia¹¹⁶ gibi korsanları destekleyen ve onlarla iş birliği içinde olan Batı Pamphylia kentlerini zapt etmiştir¹¹⁷. Servilius daha sonra Side'nin doğusundaki dağlık bölgeye girerek Isauria şehirlerini ele geçirmiş ve bunun üzerine kendisine *Isauricus* ünvanı verilmiştir¹¹⁸. Bu dönemde Aspendos ve Side¹¹⁹ ile beraber Sillyon da Roma'ya dost olduğundan Servilius tarafından düşman muamelesi görmemiş olmalıdır. Öyle ki, bu döneme tarihlenen Sillyon savunma sistemindeki bazı yapıların varlığı ve kent savunmasının

106 Mansel 1978, 9; Brandt 1992, 42-43; Brandt-Kolb 2005, 20.

107 Bosch 1957, 34; Brandt 1992, 42-43; Hellenkemper – Hild 2004, 103.

108 Jones 1971, 129.

109 Rhodos, Apameia Antlaşması'ndan (MÖ 188) sonra Romalılar tarafından limanları beş katına çıkarılıp Maindros Irmağı'na kadar Likya ve Karia topraklarının hâkimi konumuna getirildiğinden, Doğu Akdeniz'in en güçlü devletlerinden biri konumuna gelmişti. Bu bakımdan güçlü donanmasıyla deniz ticareti trafiğini kontrol altında tutabiliyordu. Bkz. Arslan 2003, 91. Ancak Atina'ya bağlı olan Delos Adası'nın Roma tarafından serbest liman ilan edilmesiyle, MÖ II. yüzyılın ilk yarısında, Roma'nın müttefiklerinden biri olan Rhodos'un ekonomisinin zayıfladığı anlaşılmaktadır. Plb. XXX. Bkz. Dn. 206 ve 31.12.

110 Arslan 2003, 92 ve dn. 6.

111 D. C. XXXVI. 20-23; Str. XIV. 3.2, 243; Plu. *Pomp.* XXIV. 1 vd.

112 Ormerod 1967, 207.

113 Arslan 2003, 94.

114 Liv. *perioch.* 90; Sallust. *Hist.* II 87; Cic. *Verr.* II. 1. 16. 43; Sherwin – White 1976, 1-14; Arslan 2007, 294; Gökalp 2012, 76.

115 Ormerod 1967, 214-215.

116 Cic. *Leg. Agr.* I. 5; II 50. Ayrıca Korsan Zeniketes hakkında detaylı bilgi için bkz. Uğurlu 2007, 81-103.

117 Str. XIV 5. 7; Cic. *Verr.* II 4. 10. 21 ve *Leg. Agr.* I. 5; II 50.

118 Liv. *perioch.* 93.

119 Bosch 1957, 42; Grainger 2009, 146.

daha çok korsanlar gibi *paramiliter* unsurlara karşı inşa edilmesi bu durumu desteklemektedir¹²⁰. Yine bu dönemde Sillyon'un içinde olup olmadığını bilmediğimiz bazı Pamphylia kentleri Kilikyalı korsanlara yardım ve yataklık ediyor ve onların yasadışı eylemlerine göz yumuyordu¹²¹.

Siyasi olaylardan öteye, Hellenistik Dönem'de Sillyon ile ilgili arkeolojik verilerin çoğaldığı ve bu buluntulardan Sillyon'un artık kent karakteri gösterdiği anlaşılmaktadır. Sillyon'un Hellenistik Dönemi ile ilgili önemli verilerin başında yazıtlar gelmektedir. 1834 yılında bulunup ilk defa Bailie¹²² tarafından yayınlanan ve MÖ 200 dolaylarına tarihlenen 37 satırlık yazıt Sillyon ve Pamphylia lehçesi ile ilgili kapsamlı bilgiler içermektedir. Yazıt tamamen çözülmemesine rağmen burada kullanılan lehçe Grekçe'nin bir formudur. Yazıt, Perge ve Aspendos yazıtlarıyla kullanılan dil ve alfabe karakteri bakımından yakın benzerlik içindedir¹²³. İstanbul'da bir müzayede de ortaya çıkan ve Hellenistik Dönem'e tarihlenen bronz tablet üzerindeki yazıtta dört satır yazı yer almaktadır. Yapılan araştırmalarda tabletin bir *kleroterion* (*κληρωτήριο*)¹²⁴ olduğu anlaşılmıştır. Bu yazıt; "*Ouwragweis. Kedeiwas'ın oğlu, Ouwraweis torunu, Lukomitirai Kabilesi (?)*"¹²⁵ şeklinde anlaşılmıştır. Yazıtta kullanılan harf karakteri ve dialektten yazıtın Pamphylia'da bir şehre ait olduğu tespit edilmiştir¹²⁶. Sillyon yazıtları üzerinde yapılan çalışmalardan *Μεαλειτιδῶν* (= *Μεγαλειτιδῶν*) adında bir kabile adı bilinmektedir. Bu kabilenin adının *Μεάλης* (= *Μεγάλης*) olarak bilinen kişiden kaynaklandığı düşünülmektedir. Yazıtın Hellenistik Dönem'e tarihlendiği Brixhe'ye göre γ 'nin ϵ geçmesinden ve α 'nın ι geçmesinden anlaşılmaktadır¹²⁷. Yazar bu konuda, bu açık olmayan belgeden diğer şehirler ile ilgili net veriler çıkartılamayacağını ama *Ouwragweis*'in yaşadığını ve Sillyonlu olabileceğini düşünür¹²⁸. Bu yazıt ve yazıtın üzerine yazıldığı *kleroterion*, Sillyon'un Hellenistik Dönem'i açısından önemli veriler sunmaktadır. Böylece Sillyon'da Hellenistik Dönem'de güçlü bir ailenin olduğu, kentte seçimler yapıldığı ve yerleşmiş bir demokrasi kültürünün olabileceği düşünülebilir.

Kentte kalkerden bir erkek heykeli kaidesinde iki satır yazıt bulunmuş ve bu yazıt harf karakterinden dolayı MÖ II. yüzyıla tarihlenmiştir. Yazıtta yer alan isimlerin benzer örneklerine Pamphylia'da bulunan diğer yazıtlarda da rastlanmıştır¹²⁹. Kentte bir diğer heykel kaidesi üzerinde dört satırlık yazıt bulunmuştur. Yazıtın bazı yerleri aşınmalardan dolayı okunamamıştır. *Megaleis* adındaki bir kahramanı konu alan yazıt, harf karakteri yüzünden MÖ II. yüzyılın 2. yarısına tarihlendirilmiştir¹³⁰.

Sillyon'un Hellenistik Dönemi ile ilgili önemli arkeolojik verilerin başında sikkeler gelmektedir. MÖ IV. yüzyıl sonlarında kent ilk önce bronz sonra gümüş sikke basmıştır. MÖ geç III. yüzyılda Sillyon sikkelerinde Pamphylia diyalekti görülmektedir¹³¹. Sikke darp etmeye MÖ III. yüzyılda Aspendos ve Side'ye göre geç bir tarihte başla-

120 Bkz. Taşkiran 2017.

121 Arslan 2007, 295.

122 Bailie 1846, 230. Ayrıca bu yazıt için bkz. CIG III, 4342 C 2; Le Bas – Waddington 1870, no. 1377; Hirschfeld 1879, 726 ve 727 pasajları; Ramsay – Sayce 1880, 242-259; Brixhe 1976, 168-169 vd.

123 Brixhe 1976, 167.

124 Kleroterion-*κληρωτήριο*, Hellas'ta *polis*'lerin demokrasi rejimi süresince *boule* seçimlerinde kullandıkları bir seçim aletidir. Kleroterion içinde birçok yuva bulunan kalıp halinde bir taştr. İçinde bulunan yuvalara farklı renklerde üzerinde özel isim yer alan *pinaks*lar yerleştirilirdi. Burada yer alan *pinaks*lar rastgele çekilir ve böylece *boule*'de kimin yer alacağı belli olurdu. *Kleroterion* için bkz. Dow 1937, 198, no. I – XI. *Pinakia* için bkz. Dow 1963, 657; Kroll 1967, 379-396.

125 Brixhe 1966, 655, Fig. 1-4. Bu yazıt orijinal metinden Fransızca'ya C. Brixhe tarafından çevrilmiştir. Fransızca'dan Türkçe'ye ise Umay Oğuzhan-
noğlu Akay'ın yardımlarıyla aktarılmıştır.

126 Brixhe 1966, 656-661.

127 Brixhe 1966, 661.

128 Brixhe 1966, 663.

129 Brixhe 1976, 186, no.4.

130 Brixhe 1976, 187, no.5.

131 Head 1911, 705. Pamphylia diyalekti erken dönemlerde büyük ölçüde Aspendos ve Sillyon çevresini ile sınırlıdır. Bunun için bkz. Brandt – Kolb 2005, 15.

yan Sillyon'un ilk sikkelerini bronz seriler oluşturmaktadır. Kentin darp ettiği bu bronz serilerde kent *etnikon*'u yerel Pamphylia lehçesinde ΣΕΛΥΜΙΥΣ biçimindeyken¹³², daha sonra Grekçe formda ΣΙΛΛΥΕΩΝ, ΣΙΛΛΥΕΩΝ, ΣΙΛΛΥΕΩΝ, ΣΙΛΛ ve ΣΙΛΛ gibi farklı biçimlerde görülmektedir¹³³. Ama MÖ 250-150 yılları arasında Sillyon'un diğer Pamphylia kentleri Aspendos, Perge ve Phaselis kentlerine göre daha az sikke bastığı¹³⁴ ve bu kentlerin ekonomilerinin Sillyon'a göre daha iyi olduğu anlaşılmaktadır.

Sillyon'un kendi parasını basmasından anlaşılacağı üzere, kentin Hellenistik Dönem'de özerk bir yapıya sahip olduğu açıktır. Sillyon'un bu dönemde kendi kendine yetebilen bir kent olduğu, Hellenistik Dönem içlerine tarihlenen yapılaşmadan da anlaşılmaktadır. Bu dönemde savunma karakteri gösteren yapıların çoğunlukta olması, Sillyon'un savunma sistemi ile ön planda olduğu fikrini kuvvetlendirmektedir¹³⁵. Kentin Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen yapılarının akropoliste kümelendiği ve Hellenistik kentin burada gelişim gösterdiği söylenebilir. Ayrıca kentin güneybatısındaki Ana Kent Kapısı¹³⁶ ve kuzeybatı kesimlerindeki Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen ev temelleri tespit edilmiştir¹³⁷. Nekropolis alanının ise kentin kuzeybatı yamacında olduğu anlaşılmaktadır. Sillyon'un bağlı olduğu Yanköy Mahallesi'nde bulunan bir lahdin yine Geç Hellenistik Dönem'e tarihlendirilmesi¹³⁸ Sillyon'un Hellenistik Dönem'i için önemli verilerdir.

Sillyon'da yapılan yüzey araştırmaları sonucunda kentin çeşitli noktalarında, Erken Hellenistik Dönem'den itibaren dönemin sonuna kadar takip edilebilen seramik parçaları bulunmuştur. Bunların arasında, Hellenistik Dönem'in karakteristik örnekleri arasında gösterebileceğimiz, siyah astarlı, kırmızı/kahverengi astarlı ve kabartmalı kaselere ait parçalar yoğunluktadır¹³⁹.

6. Roma İmparatorluk Dönemi'nde Sillyon

Roma İmparatorluk Dönemi'nde Sillyon'un genişleyip büyük bir kent haline geldiği görülmektedir. Strabon'un *Geographika* adlı eserinde kent "...Pergeden sonra denizden kırk stadion kadar yukarıda Pergeden görülebilen yüksek bir kent olan Sillyon'a..."¹⁴⁰ şeklinde tanımlamıştır. Muhtemelen kente uğramayan Strabon kentle ilgili bilgilerini duyularına göre şekillendirmiştir. Ayrıca, kentin Kapri Gölü'nün önünde ve Aspendos'tan önce, Kestros'la, Pergeden sonra geldiği bilgisini vermiştir¹⁴¹.

Bu dönemde kentle ilgili yazıtlar önemli veriler sunmaktadır. Sillyon'da bulunmuş ve MS II. yüzyıla tarihlendirilmiş Megakles'in kızı hayırsever Menodora ve ailesinin yazıtları kentin bu dönemdeki sosyal ve ekonomik durumunu göstermesi açısından son derece önemlidir¹⁴². Sillyon'da bulunmuş MS II. yüzyıla tarihlenen beş yazıt Menodora

132 Brixhe 1976, 1965.

133 Köker 2012, 205; Sillyon'un darp ettiği bu otonom bronz serilerde ön yüzde özellikle Ares ve Apollon, bunun yanında Zeus; arka yüzde de tahtta oturan veya ayakta duran Zeus, mızrak ve kalkan taşıyan savaşçı (Ares?), şimşek demeti ve harpa betimleri sık kullanılmış olan tiplerdir. Sillyon sikkeleri için bkz. Head 1911, 702; BMC, Lycia 122, no. 15-20; SNG, Pamphylien, no. 238-259; Colin 1996, 50-58 no. 2.1-3.1; Köker 2012, 205.

134 Morkholm 1978, 69.

135 Bunun için bkz. Taşkiran 2017.

136 Bu yapı için bkz. Özer - Taşkiran 2018.

137 Küpper 1998, 476.

138 Küpper 1998, 476.

139 Bu seramikler için bkz. bu kitap içinde Bilgin *et al.* 2020.

140 Str. XIV. IV.2.

141 Str. XIV. IV.2.

142 Lanckoroński 1890, 172-178, no. 54-63; Debord 1982, 73; Wörrle 1989, 162; Bremen 1994, 43. Ayrıca Menodora ve ailesi için bkz. bu kitap içinde Gökalp-Özdil 2020.

ve ailesi hakkında bilgi vermektedir¹⁴³. Yazıtlar; Menodora, babası Megakles, kocası Apollonios, Genç Megakles ve Genç Megakles'i evlat edinen Megakles ile Menedora'nın kızı Theodora'dan bahsetmektedir¹⁴⁴. Bu yazıtlardan Menodora'nın *demiurgos*, *dekaprotos*, *gymnasiarkhos* olduğunu öğreniyoruz¹⁴⁵. Menodora'nın babası Megakles'in de aynı şekilde *demiurgos*, *dekaprotos*, *gymnasiarkhos* olduğu anlaşılmaktadır¹⁴⁶. Öyle ki, Menodora'nın, kocası Apollonios ve oğlu genç Megakles adına *plinthia* yapımı için 100.000 *denarii* harcadığı görülmektedir¹⁴⁷. Ayrıca Menodora genç yaşta ölen oğlu adına, Sillyon çocukları yararına bir *alimenta* vakfı kurmak için 300.000 *denarii* vermiştir¹⁴⁸. Buradan anlaşılacağı üzere Menedora, Pergé'deki Plancia Magna¹⁴⁹ gibi bir *euergetes*'dir.

Menodora'nın memuriyetleri ve hayırseverliği dışında, kent içinde imparatorluk kültü baş rahibeliği, bütün tanrıların ve Demeter'in yaşam boyu rahibeliği ve bütün vatan tanrılarının *hierophantis*'liği (rahibelik ile ilgili işleri öğreten kişi) gibi dini görevleri de yürütmekteydi¹⁵⁰. Sonuçta Menodora'nın atalarının kuşaklar boyunca *demiurgos*, *dekaprotos*, *gymnasiarkhos* gibi memuriyetler üstlenmeleri ve özellikle *dekaprotos* olmaları zenginliklerini ve güçlü nüfuzlarını göstermektedir. Çünkü Sillyon'un neredeyse tüm kurumlarının başında olan Menedora ve ailesidir. Böylece kentte zengin bir ailenin olduğu ve birçok kurumun bu aile tarafından yönetildiği anlaşılmaktadır.

Kentin batı surunda devşirme olarak kullanılan üç yazıt¹⁵¹; Sillyon ile Roma arasındaki ilişkiyi göstermesi açısından son derece önemlidir. Bu yazıtlar onurlandırma yazıtları olup, MS I. veya II. yüzyıla ait olmalıdır¹⁵². Burada onurlandırılan kişiler Romalı Marcus Mannius Balbus, oğlu Marcus Balbus Messala ve Gaius Domitius Calvinus'tur¹⁵³. N. Tüner-Önen'e göre Gaius Domitius Calvinus Pharsalos Savaşı'nda Caesar'ın ordusuna komuta eden ve ardından Asia Eyaleti'ni yöneten Gnaeus Domitius Calvinus'un soyundan olabilir¹⁵⁴. Muhtemelen kentin en işlek yerlerinden birine dikilmiş olan bu yazıtlar, bize Sillyon'un MS I. ve II. yüzyılda Roma ile olan yoğun ilişkisini göstermektedir.

143 Lanckoroński 1890, no.61. Bu yazıtların transkripsiyonu için bkz. Gökalp 2001, 76-80, T.135 -138.

144 Bremen 1994, 45. Menodora'nın ailesinin soy ağacı için bkz. Radet - Paris 1889, 489; Bremen 1994, 48, 50; Nollé 1996, 246. Ayrıca Theodora (*Θεοδώρα*) için bkz. Gökalp 2001, 110, no. T138.

145 Bremen 1994, 46.

146 Gökalp 2001, 77-79, T.136-137.

147 Bean 1965, no. 191; Bremen 1994, 47.

148 Gökalp 2001,76, T.135.

149 Traianus (MS 98-117) ve Hadrianus (MS 117-138) Dönemleri'nde yaşayan ünlü hayırsever Plancia Magna, M. Plancius Varus ile Kral Aleksandros'un kız kardeşidir. İtaliye bir soydan gelen Plancia Magna, büyük olasılıkla İtalya'daki Pollia *tribus*'una mensuptur. Plancia Magna Pergé'de önemli görevler üstlenmiştir. Artemis rahibesi, Meter Theon'un yaşamboyu rahibesi, imparatorluk kültü rahibesi ve 3 kez *demiurgos* olmuştur. Bunun için bkz. Gökalp 2001, 72, 73, 74, 113, T.125-129. Pergé'de Hellenistik kulelerin yanındaki Hadrianus Taki'nı yaptırmış, imparator ailesi üyelerinin onuruna heykeller, Hellenistik avlunun içinde kentin mitolojik kurucuları için heykeller dikmiş ve kendi onuruna bir anıt yaptırmıştır. Bunun için bkz. Şahin 1996, 45-46; Plancia Magna'nın faaliyetleri için bkz. Şahin 1999, 107-119. Menodora ve Plancia Magna dışında Roma İmparatorluk Dönemi'nde Attaleia'da *Gavii* ve *Calpurnii* aileleri güçlü bir aristokrasiyi oluşturmuşlardır. Bunun için bkz. Eck 1991, 106; Gökalp 2001, 83 ve 98

150 Gökalp 2001, 110. Menodora gibi çocukları da kent için önemli işler yapmıştır. Oğlu Megakles *demiurgos*, kızı ise *gymnasiarkhos* olmuştur. Bunun için bkz. Bremen 1994, 52. Ayrıca Menodora Sillyon'da kendisinden önce ölen oğlu Genç Megakles'in anısına Tykhe Tapınağı yaptırıp içini süslemiştir. Kaidesi ile birlikte Tykhe'nin altın ve fildişinden bir heykeli, gümüş masa, plinthia, stoalar ve farklı heykeller bağışlamıştır. Yine Yaşlılar ve *Ekklesia* meclisleri üyelerinin her birine buğday ve arpa ile bu kişilerin eşlerine, vatandaşlara, azat edilmiş kölelere ve *paraikos*lara para yardımında bulunmuştur. Tapınak inşası üzerine *ktistes* (kurucu) sıfatını almıştır. Bunun için bkz. Gökalp 2001, 76-79, T.135-137; Bremen 1994, 47.

151 Tüner-Önen 2008b, 68.

152 Tüner-Önen 2008b, 71, no. 1-3.

153 Tüner-Önen 2008b, 72.

154 Tüner-Önen 2008b, 72. MÖ 48 yılında Caesar ile Pompeius arasında Pharsalus Ovası'nda vuku bulan Pharsalus Savaşı Caesar'ın zaferiyle sonuçlanmıştı. Bu sonuç üzerine Pompeius Mısır'a kaçmıştır. Pharsalus Savaşı için bkz. Plu. *Pomp.* 71-80; Caes. *Civ.* 3.6; Goldsworthy 2006, 422-431. Ayrıca Domitius Calvinus VI. Mithradates'in oğlu II. Pharnakes'e karşı Pontus Bölgesi'nden çeşitli mücadelelere girmiştir. Bunun için bkz. Arslan 2007, 11.

Pamphylia'nın Perge, Aspendos ve Side ile beraber en erken kurulan kentlerinden olan Sillyon'un, mimari dokusu ve kamu kurumları ile kentleşme sürecini MS II. ve III. yüzyılda tamamladığını düşünüyoruz. Anadolu'nun birçok kentinde olduğu gibi¹⁵⁵, Sillyon'da da Hellenistik Dönemden beri var olan birçok yapının bu dönemde yenilenmiş olduğu veya bazılarının ise inşa edildiği görülmektedir. Bunun dışında *pax romana* ile birlikte kentlerin birbirleriyle rekabete girdikleri ve kentlerini güzelleştirme adına birçok yeni yapının inşa edilip, şehirlerin mimari açıdan zenginleştiği anlaşılmaktadır¹⁵⁶. Sillyon'un da MS II. ve III. yüzyıllarda şehircilik açısından geliştiği ve birçok kamu ve dinsel yapının bu dönemde inşa edildiği anlaşılmaktadır. Kentte bu dönemde hamam¹⁵⁷, stadion¹⁵⁸, odeion ve tiyatro¹⁵⁹, tapınak¹⁶⁰ ve dorik porticus¹⁶¹ gibi önemli yapıların inşa edildiği bilinmektedir. Ayrıca kentin güneybatısı, batısı ve kuzeyi boyunca var olan nekropolis alanındaki mezarların bir kısmının Roma İmparatorluk Dönemi'nde tarihlendiği düşünülmektedir¹⁶². Şüphesiz bu yapılaşma kentin refah düzeyinin yüksek olduğunu ve mimari faaliyetlerde bulunduğunu göstermesi açısından son derece önemlidir.

Kentte yapılan yüzey araştırmalarında Roma İmparatorluk ve Geç Roma dönemlerine tarihlendirilen *terra sigillata*lar bulunmuştur¹⁶³. Roma İmparatorluk Dönemi buluntuları arasında, Doğu Sigillatları A grubu, Doğu Sigillatları B grubu ile Sagalassos Kırmızı Astarlı seramikleri görülmektedir. Geç Roma Dönemi buluntuları arasında ise daha çok Geç Roma D grubuna ait buluntular ön plandadır¹⁶⁴.

Bu dönemde Sillyon'un gelişen Hristiyanlıktan ne kadar etkilendiği tam olarak bilinmemektedir. Fakat Hristiyanlara paganlar tarafından MS 313 yılında yapılan zulümden sonra bölgedeki yazıtlarda şehit ve aziz isimleri yer almaya başlar. Bunlardan biri Sillyonlu aziz Tribimis'tir¹⁶⁵. Bir lahit kapağı üzerindeki yazıttan varlığını bildiğimiz Aziz Tribimis (*Ἐνθα ἐτέθη πρῶτον ὁ ἅγιος Τριβιμῖς*) zaferin sembolü olarak bilinen bir şehittir¹⁶⁶. Tribimis, Geç Bizans Dönemi kaynaklarında Piskopos Nestor ile birlikte Decius'un İmparatorluk Döneminde, MS 250/251 yıllarında, Perge veya Sillyon'da öldürülmüştür¹⁶⁷. Tıpkı Aziz Tribimis gibi Perge'de aynı dönemde Aziz Nestor'un varlığı Pamphylia'daki Hristiyanlık süreci açısından önemli kanıtlardır. İki azizin de şehit olduğu anlaşılmaktadır¹⁶⁸. Ayrıca Hristiyan azizlerin yortu günlerinin ve kısa biyografilerinin kayıtlı olduğu *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae*'a göre Diocletianus Dönemi'nde (MS 284-305) Sidé'de Leontios, Attes, Alexandros, Kindaios, Mnesitheos, Kyriakos, Minnaios, Katunes ve Eules isimli Hristiyanlar Perge'nin Artemis Tapınağı'na saldırdıklarından Pamphylia Valisi Flavius Zoilos'un gazabına uğrayıp, vahşi yöntemlerle cezalandırılarak paganlar tarafından *martyr* (şehit) edilmişlerdir¹⁶⁹.

155 Quaß 1993, 210; Tüner-Önen 2008a, 176.

156 Kolb 1984, 117: kentler arasındaki rekabet için bkz. Nollé 1993, 297-317.

157 H. Abbasoğlu, hamamı MS II. yüzyılın ortalarına tarihlendirmiştir. Bkz. Abbasoğlu 2004, 5. Res. 7.

158 Lanckoroński 2005, 73.

159 Sear 2006, 378.

160 Küpper 1998, 481-482.

161 Lanckoroński 2005, 82.

162 Küpper 1998, 484; Sillyon nekropolis'i hakkında daha fazla bilgi için bkz. Özer – Taşkıran 2010a, 279-281; Özer 2017. Sillyon yüzey araştırmasında bulunmuş bir lahit kapağındaki yazıtta *Aur.* ön adından dolayı MS 212'de yayınlanan *Constitutio Antoniana* öncesine tarihlendirilmiştir. Buradan hareketle Roma Dönemi'nde nekropolis'in kullanıldığını önerebiliriz.

163 Küpper 1997b, 453.

164 Seramik örnekleri için bkz. Özer 2011, 33-48. Taşkıran 2019, 209. Detaylı bilgi için bu kitapta bkz. Bilgin *et al.* 2020.

165 Trombley 2008, 191

166 SEG: 38, no. 1440B.

167 SEG: 38: no. 1440B; Feissel 1990, no. 921 II 4. *πρεσβεύσασται=πρεσβεύσασαε.*

168 Le Quin 1740, *Oriens I*, 996; Feissel 1990, 607 -608.

169 *Synax. Cpl.* 860, 131, 814.

7. Bizans Dönemi'nde Sillyon

Yapılan araştırmalara göre, geç IV. yüzyılda Pamphylia Bölgesi'nde piskoposluk faaliyet alanının, gerçek bir *metropolis* olan Side ile *metropolis* adıyla bilinen Perge arasında bölündüğü bilinmektedir¹⁷⁰. Bu dönemlerde Sillyon, Magydos, Aspendos ve Pisidia kentlerinden Ariassos, Lysinia, Kodrula, Pogla, Isinda kentleri Perge Metropolitanlığı'na; Etenna, Krallia, Kotenna, Lyrbe ve Korakesion kentleri ise Side'ye bağlıydı¹⁷¹.

Isaurialılar'ın MS III. yüzyıldan başlayarak imparatorluk ordusuna karşı devamlı saldırıları Roma ordusunu yıpratmış kendilerinin ise güçlenmesine sebebiyet vermiştir¹⁷². Ciddi yıkımlara neden olan bu saldırılar sonucunda Isaurialı komutanlar ile askerlerin bölgede güçlü bir konuma geldikleri anlaşılmaktadır. MS V. yüzyılın ortalarından itibaren İmparator I. Leo zamanında (MS 457-474), bir dizi askeri ve siyasi önlemler alınmak zorunda kalınmıştır. Orduda artan Germen askerlerinin sayısını dengelemek için Isaurialılar büyük gruplar halinde orduya alınmıştır¹⁷³. İmparator I. Leo, MS 472 yılında Pamphylia'da bir *comes* altında askeri merkez kurmuştur. Bu durum bölgenin askeri niteliğini artırmıştır. Adı geçen *comes*'in Zenon Dönemi'nde (MS 476-491) Side'de konuşlandığına dair izler bulunmaktadır¹⁷⁴. Bu zaruri değişimlere rağmen Pamphylia'nın erken VII. yüzyıla kadar konsillik statüsünü koruduğu görülmektedir¹⁷⁵. Bu siyasi gelişmeler sırasında, kayıtlarda görülmemekle beraber, Hierokles'e göre Syllaion (Sillyon) antik dönemde Pamphylia eyaletinde bir şehirdi¹⁷⁶.

Hierokles, Pamphylia kapsamında toplam 47 şehirden bahsetmektedir¹⁷⁷. Ne var ki, bunların büyük bir kısmının Pisidia Bölgesi'nde bulunan şehirler olduğu anlaşılmaktadır¹⁷⁸. Pamphylia'da bu dönemde, şehirlerin dışında, ana kentlerin etrafında *khora* yerleşimlerin çoğaldığı görülmektedir. Aspendos'un hâkimiyet alanında bugünkü Boğazak köyünde bir yerleşmenin olduğu bilinmektedir¹⁷⁹. Burası Eurymedon Nehri'nin deltasında bulunmaktadır. Kestros Nehri ağzında Perge'nin egemenlik alanında *Emporion* isminde bir yerleşme tespit edilmiştir¹⁸⁰. Sillyon'un hemen güneyinde, Sillyon Çayı üstünde, Sillyon'un *khorası* olabilecek *Kynosarion* (*Κυννοσάριον*) adında bir yerleşme bulunmaktadır¹⁸¹. Özellikle IV. ve VII. yüzyıllar arasında Pamphylia'da kırsal yerleşimlerin sayısının arttığı, Perge ve Side'nin *khora*'larında bu yerleşmelerin daha fazla olduğu anlaşılmaktadır¹⁸². Bu yerleşmelerin nehir ağızlarında kurulması hem deniz ile bağlantılarını güçlendirmek hem de güvenlik kaygılarıyla açıklanabilir.

Korunaklı doğal yapısı, stratejik konumu ve güçlü suruyla Sillyon'un, Bizans Dönemi'nde Pamphylia Bölgesi'nde meydana gelen birçok olaya rağmen bölgenin en güçlü kentlerinden biri olduğu görülmektedir¹⁸³. Öyle ki, bu

170 Jones 1966, 257.

171 Mitchell 1994, 147; Nollé 1986, 207; Grainger 2009, 119.

172 Onur 2009, 311.

173 Elton 1996, 133.

174 Onur 2009, 304. Ayrıca bkz. Bean – Mitford 1970, 76-7. Side'de bulunan bir yazıt bunun kanıtı olarak değerlendirilmelidir. Bunun için bkz. Nollé 2001, 492-6 no. 171.

175 Hierokl. *Synekdemos*, 680.

176 Hierokl. *Synekdemos*, 679. 3.

177 Hierokl. *Synekdemos*, 679. 1.

178 Hellenkemper – Hild 2004, 110.

179 Hellenkemper – Hild 2004, 486.

180 Hellenkemper – Hild 2004, 529.

181 Hellenkemper – Hild 2004, 676.

182 Grainger 2009, 192-93, Map 15.

183 Sillyon'un kıyıda uzak olması bu karışık dönemde saldırılardan uzak kalmasına neden olmuş olmalıdır. Bölgede olabilecek saldırıların hedefinde kıyı ve ova şehirleri Phaselis, Olbia, Attaleia, Magydos ve Side gibi merkezlere olması beklenmelidir. Bununla beraber bölgenin iki önemli kenti Perge ve Aspendos'un da kıyıda uzak olmalarına rağmen topoğrafik olarak Sillyon'dan daha korunaksız oldukları görülmektedir.

dönemde ne Perge ne de Side'nin Sillyon ile kıyaslanabilecek güçlü bir savunması vardı¹⁸⁴. Aspendos'un ise bu dönemde giderek küçüldüğü anlaşılmaktadır¹⁸⁵. Hatta Aspendos'un ismi değişmiş ve kent MS 431 yılında *Primo-upolis* adını almıştır¹⁸⁶. Öte yandan 650 yıllarından sonra bölgenin en güçlü şehri Attaleia olarak görülmekle¹⁸⁷ beraber, bu kent güvenlik açısından Sillyon kadar korunaklı değildi. 670'lerden sonra Sillyon'un bölgenin en stratejik şehri halini aldığı ve kentin tarihi boyunca bölgede hiçbir zaman bu kadar ciddi bir konuma ulaşmadığı görülmektedir¹⁸⁸. Aziz Andras Salos'un vitasında kentin güçlü yapısını daha iyi algılayabilmemize yardımcı olacak bir öngörüye rastlamaktayız. Aziz Andras Salos Sillyon için "*Sillyon aranan olacak, asla ele geçmeyecek ya da zapt edilmeyecektir*" demektedir¹⁸⁹. Bir diğer Aziz Genç Stephanos'un hayat hikâyesinde ise Sillyon'la ilgili olarak "*Sillyon ikonodule için bir sığınak olarak uygun bir yer olurdu ve Sillyon'un bir kişi açısından hem zulümler hem de Araplardan korunabileceği güvenli bir yer*" olduğunu ifade eder¹⁹⁰. Bu durum Sillyon'un ele geçirilmemiş ve bölgenin kıyıya en uzak şehri olması ile açıklanabilir. Bununla beraber, Sillyon'un denizden etkileyici büyük bir kent olarak görülmemesi, güçlü savunma sisteminin hem aşılması güç hem dışarıdan bakan tarafından caydırıcılığı yüksek kayalık bir topoğrafyaya sahip olması, kenti güvenilir kılıp ele geçirilmemesinde etki eden diğer faktörler olarak düşünülebilir. Tüm bu özellikleriyle Bizans Dönemi Pamphylia'sında Sillyon'un bir piskoposluk merkezi olmuş ve bu statüsünü uzun süre korumuştur. Konstantinopolis'e bağlı doğu ülkelerindeki kilise ve piskoposlukları konu alan resmi metinlerden oluşan *Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*'de Sillyon ismi farklı şekillerde karşımıza çıkar. Burada Sillyon Perge Piskoposluğu altında¹⁹¹, Metropol¹⁹² ve Perge-Sillyon Metropolü¹⁹³ olmak üzere üç grup içinde belirtmiştir.

Pamphylia Bölgesi, MS VII. yüzyılda Arap akınlarına maruz kalmıştır. Ticari güvenliği tehlike altına giren Bizans yönetimi, MS VII yüzyılın ortalarından itibaren eyalet sistemi yerine bu akınlarla başa çıkabilmek için yeni bir idari sistemi kabul etmek zorunda kalmıştır. Bu yeni sistem, "operasyon bölgesi, görev yeri" anlamlarına gelen *thema*'dir¹⁹⁴. Likya bu dönemde Pamphylia ile birlikte *Thema Anatolikon*'a dâhil olmuştur¹⁹⁵. Daha sonra VII. yüzyılın ikinci yarısında *Kibyrraioton Themai* kurulmuştur¹⁹⁶. İmparator Constantinus Poryhyrogennetos (913-959) *de Thematis* adlı eserinde Sillyon'un *Kibyrraioton Thema*'da Attaleia ve Perge arasında bir şehir olduğunu yazar¹⁹⁷. *Kibyrraioton Themai*'nin yöneticisinin imparator tarafından atanan *Ek prosopou (ex persona)*-Temsilci-

184 Ruggieri – Nethercott 1986, 133.

185 Foss 1996, 199.

186 Hierokl. *Synekdimos*, 682.1; Brandt 1992, 173; Hellenkemper – Hild 2004, 140, 465.

187 Grainger 2009, 193.

188 Grainger 2009, 209.

189 Aziz Andras Salos'un hayat hikâye için bkz. Ryden 1974, 199-261, burada Sillyon için bkz. 220.

190 Aziz Genç Stephanos'un hayat hikâyesi için bkz. Huxley 1977, 97-108.

191 Darrouzès 1981, *Notitiae I 406, II 475, III 351*.

192 Darrouzès 1981, *Notitiae XI 27, XIII 390, XVI 26, XVII 32, XVIII 33, XIX 36*.

193 Darrouzès 1981, *Notitiae I 30, II 457, IV 30 ve 409, IX 352, X 49, XI 27, XII 26, XIII 416, XIV 26, XV 26, XX 26*.

194 Hellenkemper – Hild 2004, 116

195 Hellenkemper – Hild 2004, 116 dn. 250; Brandt-Kolb 2005, 123. Ostrogorsky'e göre *themalar* İmparator Herakleios Dönemi'nde (610-641) MS 620-628 yıllarında Perslere karşı yapılan savaşlardan sonra imparator tarafından yapılan reformlardır. Bunun için bkz. Ostrogorsky 2011, 89-92. Ordu tekrardan organize edilmiş, bu organizasyona da *themalar* denilmiştir. Buna göre *Anatolikon Thema*, *Armeniakon Thema*, *Opsikion Themave Thrakesion Thema* olmak üzere dört askeri organizasyon bölgesi belirlenmiştir. *Anatolikon Thema*, MS 659 yılında oluşturulmuştu. *Thema* sistemi MS XII. yüzyıla kadar devam eden bir organizasyondur. Bunun için bkz. Kazhdan 1991, 2035.

196 Vasiliev 1952, 228-229; Grainger 2009, 212.

197 Konst. Porph., *De them.*, 78.

Milletvekili)'dur¹⁹⁸. *Ek prosopounun* Attaleia veya Sillyon'da oturduğu görülmektedir¹⁹⁹. IX. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen bir mühür üzerinde *Ekprosopou Pamphylia*²⁰⁰ şeklinde kaydedilmiştir.

Arap Müslümanların Anadolu'ya ilk akınlarını, Arap yıllıklarından öğreniyoruz. Fakat bu dönemlerde Pamphylia'nın komşu bölgeleri Isauria, Kilikya ve Likya isimleri bu yıllıklarda geçerken Pamphylia ile ilgili ifadeler rastlanılmamaktadır²⁰¹. Sadece Al-Mas'üdi tarafından kaleme alınmış bir pasajda geçen "B.ntilya" ifadesi ile Attaleia mı yoksa Pamphylia'yı mı işaret ettiği anlaşılmamaktadır²⁰². Arap kaynaklarından yola çıkarak, Arap akınları ile ilgili Sillyon ismi 665 yılında geçtiği ve bu tarihte Abdurrahman komutasındaki Araplar'ın Sillyon'u kuşatmasına rağmen alamadığı düşüncesi²⁰³ zamanla değişmiştir. Bu kuşatmanın Galatiadaki Pessinus ve Amorion arasında bulunan büyük kale Silus'a (Silos) yapıldığı düşünülmektedir²⁰⁴. Araplar 677 yılında İstanbul'u kuşatmaya Pamphylia sahillerini takip ederek gitmişlerdir²⁰⁵. Bu yolculuk sırasında, bölgede ele geçirdikleri veya savaştıkları herhangi bir kent kayıtlarda yer almamaktadır. 677 yılında bir filo ile Pamphylia körfezine geri dönen Araplar şiddetli bir fırtınada büyük kayıplar vermiştir²⁰⁶. 750 yılında Umayyad Hanedanlığı'nın yıkılmasından sonra *Kibyrraioton Thema* Attaleia'nın içinde olduğu Pamphylia'nın bazı bölümlerini koruma altına almak amacıyla imparatorluğa vergi ödemişlerdir²⁰⁷. Bu bölümlerin içinde muhtemelen Sillyon ve Perge de vardı. Öyle ki, Arap saldırıları döneminde Sillyon, korunaklı durumu nedeniyle VII.- IX. yüzyıllar arasında *Kibyrraioton Thema*'ya katılmış ve bu birliğin Pamphylia Ovası'ndaki merkezlerinden biri olmuştur²⁰⁸.

MS 718/19 yıllarına tarihlenen bir mühür üzerinde *γενικὸς κομμεροκίαριος ἀποθήκης Ἰσαυρίας καὶ Συλλαίου*²⁰⁹ şeklinde ifadeden dolayı, bu dönemde Sillyon'un Isauria ile birlikte gümrük bölgesi olduğu anlaşılmaktadır. Böylece kentin vergilerin alınması için toplanan ürünlerin saklandığı imparatorluğun bir deposu ve bu depoya bağlı olarak sorumlu olan eyaletin ticaret ve vergi sitemini yürüten yöneticinin yaşadığı yer olduğu görülmektedir²¹⁰. Leon Basilikos Kandidatos, VIII. ve IX. yüzyılda bir kuşatmanın Sillyon'dan başladığını yazmıştır²¹¹. Stratejik konum ve korunaklı topografyasıyla Sillyon'u Pamphylia'nın merkezinde Attaleia'ya yakın önemli bir *kale-şehir* haline getirdiği görülmektedir. Bu dönemde önemli bir siyasi oluşum olan *Kibyrraioton Thema*'da kastron seçimlerinde Attaleia'dan sonra, Sillyon'un gelmesi durumu açık bir şekilde göstermektedir²¹².

VIII. yüzyılda Iohannes Echimos (Antonios Neos) Sillyon için önemli bir yönetici olarak karşımıza çıkar. Kendisi aslen kuzey Suriyeli olup, *Kibyrraioton Thema*'da *ek prosopou* (temsilci) olarak Sillyon ile birlikte anılmaktadır²¹³.

198 Hellenkemper – Hild 2004, 119; Zacos- Veglery 1972, no. 2268; Savvides 1998, no. 20, 27, 41.

199 MS VIII veya IX. yüzyıla tarihlenen bir mühürde *ek prosopu Attaleias* şeklinde yazmaktadır. Bunun için bkz. Zacos – Veglery 1972, no. 1919.

200 Zacos – Veglery 1972, no. 3228; Savvides 1998, 32, no. 31.

201 Ruggieri – Nethercott 1986, 136.

202 Vasiliev 1950, 413-414 ve 419.

203 Sillyon'un Araplar tarafından kuşatılmasına at-Tabari, ibni Wadih ve Ibn al-Atir şahitlik etmiştir. Bunun için bkz. Stratos 1975, 233.

204 Hellenkemper – Hild 2004, 396.

205 Foss 1996, 20.

206 Theoph. *Chronographia*, 354; Niceph. *Hist.* 37.

207 Ruggieri – Nethercott 1986, 138.

208 Hellenkemper – Hild 2004, 396.

209 Antoniadis – Bibicou 1963, 213, 227; Zacos – Veglery 1972, 158.

210 Foss 1996, 20.

211 Ruggieri – Nethercott 1986, 139; Hellenkemper – Hild 2004, 396.

212 Hellenkemper – Hild 2004, 396.

213 *Vita Antonii jun. I.* 197-200. Johannes Echimos (Antonios Neos) 821-822 yıllarında *Kibyrraioton Thema*'da görülmektedir. Bunun için bkz. Foss 1996, 21.

Orijinal ismi Echimos'dur; fakat bölgeye geldikten sonra Iohannes ismini alır²¹⁴. Iohannes keşişleri ve din adamlarını Sillyon'a davet etmiştir. Böylece 824 yılında Sillyon'un sadece bir piskoposluk değil aynı zamanda rahip, rahibe ve keşişlerin yaşadığı bir yer olduğu anlaşılmaktadır²¹⁵. Kayıtlara göre 824 yılında bir Arap saldırısını başarıyla geri püskürtmüştür. Bu çarpışmada Iohannes Echimos, tüm erkekleri silahlandırıp şehir suru üzerine çıkartmış, kadınları da erkek gibi giydirerek düşman üzerinde kalabalık bir ordu etkisi yaratmıştır²¹⁶. Iohannes Echimos'un hayatını anlatan *Vita Antonii Jun*'da Arapların gemilerini demirledikleri yerin Sillyon limanı olarak tasvir etmektedir²¹⁷. Arap güçleri aynı zamanda atlı ve piyade birliklerinden oluşmaktaydı. Yine bu eserde muhtemelen şehir duvarlarına çıkmaya yarayan ahşap bir aletten bahsedilmektedir²¹⁸. Bu alet olasılıkla sur boyunca mevzilenen askerlerin kullandığı bir alet olmalıdır. Sura yaklaşan Araplarla yapılan görüşmede Iohannes, kendisini savunacak gücü olmayan bu küçük kasabaya neden saldırma zahmetinde bulduklarını sorar. Sonuçta Araplara belli bir rüşvet verilip savaşmaktan vaz geçirilir²¹⁹.

VIII. yüzyılda Sillyon Pamphylia'nın kilise şehri olarak sık sık anılmıştır. Bu dönemde Piskoposluk merkezi Perge'ydi. Böylece kaçınılmaz olarak Sillyon ile Perge rekabete girmiştir²²⁰. 787 yılında Nikaiada yapılan konsil toplantısında Perge Metropoliti *Kontantinus Basileios* Sillyon metropoliti olarak görünür²²¹. Yine VIII. yüzyıl sonlarına tarihlenen bir mühür üzerinde görünen "*Leon Syllaion*" ifadesinde metropolit olarak verilmesi bunun bir diğer kanıtıdır²²². Böylece piskoposluk merkezinin Sillyon'a geçmiş olduğu anlaşılmaktadır. Notitia 4'de (*Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*) 870 yılında Perge veya Sillyon'un büyük şehir olduğu bir kere geçmektedir²²³. Burada açıkça Perge Metropolitanlığı'nın Sillyon'a geçtiği vurgulanmaktadır. Hild – Hellenkemper'e göre bunun sebebi kentin Perge'ye göre daha korunaklı olması ve muhtemelen kentte önemli konumu nedeniyle *Ek prosopou* (*ex persona*-temsilci-milletvekili binası) olarak adlandırılan binanın olmasıdır²²⁴. Sillyon ve Perge Metropolitliğinin adı 869/70 yılında kapılan konsilde *Ioannes metropolita Silei, qui et Perges Pamphyliae praeerat ecclesiae* şeklinde geçmektedir²²⁵. Sillyon'lu Konstantinos 754 yılındaki Hereia Konsil'i'nde Patrik olarak seçilmiş bu görevini 766 yılına kadar sürdürmüştür²²⁶. Kendisi Sillyon'un resmi keşişi ve piskoposuydu²²⁷. Bu görevi kendisine Blacherna'deki St.

214 Grainger 2009, 218.

215 Ruggieri – Nethercott 1986, 139. Böylece bu dönemde Sillyon'un dindar bir kent olduğu görülmektedir.

216 *Vita Antonii jun. I.* 198-199.

217 Sillyon'un bir limanı olduğu konusu bilimsel verilerle bugüne kadar kanıtlanmamıştır. Fakat Nikephoros tarafından ele alınan bir pasajda Sillyon'un bir limanından bahsedilmektedir. Bkz. Niceph. *Hist.* 37; *πρὸς δὲ τοῖς πελάγεσσι τοῦ Συλλαίου*. Muhtemelen bugünkü Belek Beldesi sınırları içerisinde, Taşlı Burun Mevkii'nde konumlandırılan *Kynosarion* yerleşmesinin (burası için bkz. Hellenkemper – Hild 2004, 676) Sillyon limanı olmalıydı. Çünkü yukarıda Bizans Dönemi altında bahsedildiği üzere *Kynosarion* Sillyon'a bağlı bir *khora*'dır. Sillyon'un denize ulaşabileceği, diğer şehirlerin hâkimiyet alanında olmayan tek yerde burası görülmektedir.

218 *Vita Antonii jun. I.*, 199.

219 *Vita Antonii jun. I.* 197-200. Burada Iohannes'in bayanları erkek kılığına sokup kalabalık bir savunma hattı yaratması, kendisine saldırarak Araplar'a karşı güçlü olduklarını mesajının vermesiyle iyi bir komutan olmasının yanı sıra, yapılan diyalog konuşmalarında Sillyon'u küçük bir kasaba olarak göstermesi de aynı zamanda, şehrine zarar vermeden düşmanını ikna edebilen iyi bir politikacı olduğunu da göstermektedir. Kaldı ki, herhangi bir anlaşma olmamış olsaydı bile, Sillyon'un topoğrafik yapısı ve bugün bile ayakta duran surlarıyla teslim olmasının güç olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca akropoliste bugünde görülen büyük sarnıçlar ve yer altı depoları uzun bir kuşatmaya karşı koyacak gücü göstermektedir.

220 Hellenkemper – Hild 2004, 397.

221 Mansi 1769, XII 994 C *et passium*; Le Quin 1740, *Oriens I*, 1017; Darrouzès 1981, 19.

222 Zacos – Veglery 1972, 1338.

223 Darrouzès 1981, *Notitiae IV* 30 ve 409.

224 Hellenkemper – Hild 2004, 397.

225 Mansi 1769, XVI 6 E.

226 Hellenkemper – Hild 2004, 397. Hereia Konsili ikonaklasizm ilgili toplanmıştır. Burada İmparator V. Constantinus'un iki ana danışmanından biri Perge'nin resmi Piskopos'u ve onun yardımcısı Sisinnios'idi. Bunun için bkz. Herrin 1987, 368-370. Böylece Pamphylia ikonaklasizm için bir merkez, Sisinnios ve Konstantine'de Sillyon'a bağlıydı. Bunun için bkz. Grainger 2009, 221. Konstantine'nin patrik olarak seçilmesi, bu dönemde, Hristiyanlık için Sillyon ve Pamphylia'nın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

227 Ruggieri – Nethercott 1986, 146.

Mary Ambon'unda deklare edilmişti²²⁸. Sillyon Metropoliti Antonius 814 yılında ikonaklast olarak adlandırılmış olmasına rağmen 821'de patriklik yapmış²²⁹ ve bu görevi öldüğü yıl olan 837'ye kadar sürdürmüştür²³⁰.

Sillyon'un Hristiyanlık tarihi açısından bölgede önemli bir yere sahip olduğu kentli piskoposların farklı toplantı ve konsillerde isminin geçmesinden de anlaşılmaktadır. MS 381 yılında I. Constantinopolis Konsili'nde Theodoulos²³¹ ismine rastlamaktayız. Bu konsil kayıtlarında *Theodorus Siluientis, vel Syluentis, Sylaelis*²³² şeklinde yazılmıştır. MS 451 yılında toplanan Khalkedon konsilinde Sillyon'lu Neon'un²³³ ismi zikredilmektedir. 680 yılında toplanan III. Constantinopolis Konsili'nde bu sefer Sillyonlu Plusianus²³⁴ ismine rastlamaktayız. 692 yılında Trullanus konsilinde Paulus yer almaktadır²³⁵. VIII. yüzyıla tarihlenen bir mühürde Sillyonlu *Leo*²³⁶ ismi görülmektedir. 754 yılındaki Hiereia konsili'nde, Konstantine²³⁷ ismi görülmektedir. 787 yılında II. Nikaia Konsili'nde Basilius²³⁸ ismine rastlarız. Bu dönemlerde ayrıca Epiphanius ismi kayıtlarda yerini alır²³⁹. 821 yılında, yukarıda da bahsedildiği gibi, Sillyon'lu Antonius'un Patrik olduğu anlaşılmaktadır. 843 yılında Petrus ve hemen ardından 869 yılında *Ioannes* ismi geçmektedir²⁴⁰. 869 yılında toplanan IV. Constantinopolis Konsili'ne Ioannes'in piskopos olarak katıldığı anlaşılmaktadır²⁴¹. 997 yılında Ioannes isminde bir din adamından bahsedilmektedir²⁴². 1054 yılında Mikhael²⁴³, 1293 yılında Isaak Angelos altında adı bilinmeyen bir metropolit²⁴⁴ ve son olarak 1282-1328 yılları arasında patriklik yapmış Athanasius'un altında adı bilinmeyen bir piskopos²⁴⁵ Sillyon'lu olarak kayıtlara geçen Hristiyan din görevlileridir.

XIV. yüzyılda Patrik John XIII. Glykys, Sinope piskoposu John'u Side, Sillyon ve Leontopolis'e bir dizi düzenlemeler yapmak için göndermiştir²⁴⁶. Bu dönemden sonra artık Sillyon'un bölgedeki rolünü yavaş yavaş kaybettiğini, kentteki Hristiyan nüfusunun azaldığı ve Attaleia'nın XIV. yüzyılda Pamphylia'nın liderliğini Sillyon'dan devraldığı

228 Theoph. *Chronographia*, 427, 19-24.

229 *Sym. Mag.* 620-1; Le Quin 1740, *Oriens I*, 1018; Darrouzès 1981, 19; Hellenkemper – Hild 2004, 397.

230 Foss 1996, 23.

231 Mansi 1769, III, 570. Bu konsil, İmparator I. Theodosios (MS 379-395) tarafından Macedonius'a karşı toplanmıştır. Bunun için bkz. Dvornik 1967, 374. Bu Konsile sadece imparatorluğun sadece doğu bölgesinin piskoposları davet edilmiştir. Bunun için bkz. Yalduz 2003, 264. Bu konsile 150 piskopos katılmıştır. Bunun için bkz. Dvornik 1990, 11.

232 Le Quin 1740, *Oriens I*, 1017.

233 Le Quin 1740, *Oriens I*, 1017; İmparator Marcianus (450-457) tarafından, *Monofizitlere* karşı toplanmıştır. Bunun için bkz. Dvornik 1967, 374.

234 Mansi 1769, IX, 460 B, 521, 552 E, 85 D, 605 C, 616 C, 623 D, 629 B, 652 D, 680 B, 858; Le Quin, *Oriens I*, 1017. C. İmparator IV. Constantinus (668-685) tarafından, "monothelite" hareketine karşı toplanılmıştır. Bunun için bkz. Stone 1980, 192.

235 Mansi 1769, XI, 1004 D; Le Quin, *Oriens I*, 1017.

236 Ruggieri – Nethercott 1986, 144, dn. 64.

237 Ruggieri – Nethercott 1986, 145.

238 Mansi 1769, XII, 994 C, 1094 C, 1151 D; XIII, 137 C, 365 D, 384 A. İmparatoriçe Irene (797-802) tarafından, ikonoklazizm hareketine karşı toplanmıştır. Bunun için bkz. Dvornik 1967, 375.

239 Laurent 1963-72, *Sceaux V/3*, no.1746.

240 Le Quin 1740, *Oriens I*, 1019.

241 Le Quin 1740, *Oriens I*, 1019. Bu konsil, İmparator I. Basil tarafından, Photius'u aforoz etmek için yapılmıştır. Bunun için bkz. Dvornik 1990, 26.

242 Le Quin 1740, *Oriens I*, 1019; Ruggieri – Nethercott 1986, 145, no. 12.

243 Laurent 1963-72, *Sceaux V/1*, 409, no.550; Le Quin 1740, *Oriens I*, 1019-20.

244 Georg. Pach. II 167, 2; Le Quein 1740, *Oriens I*, 1020.

245 Georg. Pach. II 167, 2.

246 Darrouzès 1977, no 2034.

anlaşılmaktadır²⁴⁷. Bölgeye olan Arap saldırılarının azalması Sillyon'un önemini de azaltmıştır²⁴⁸. Öyle ki 1316 yılında Attaleia Metropolitliği'nin Sillyon'a saldırdığı anlaşılmaktadır²⁴⁹. Son olarak Sillyondan bir Hristiyanlık yazıtının bir *Isosephisma* içerdiği görülmektedir. Yazıtta $\sigma\zeta\epsilon\sigma\theta\omega\ \omicron\upsilon\ \eta\ \psi\eta\phi\omicron\varsigma$ yazmaktadır²⁵⁰.

Geç Antik Çağ veya Erken Bizans dönemlerinde kentte önemli yapılaşma faaliyetleri görülür. Aşağı kente Nymphaeum A ve dükkanlar gibi yapılar ön plana çıkmaktadır. Özellikle akropoliste yukarıda verilen bilgileri destekleyen birçok inşa faaliyeti karşımıza çıkmaktadır. Buradaki yoğun yapılaşma tıpkı önceki dönemlerde olduğu gibi, kentin korunaklı yapısından dolayıdır. Akropoliste dikkati çeken ilk yapı büyük bir kısmı çatı seviyesine kadar ayakta kalmış korunaklı binadır. Bir kompleks olarak tasarlandığı anlaşılan yapının VII. veya VIII. yüzyılda yapılan bir *praetorium* ya da *kastron* olduğu düşünülmüştür²⁵¹. Bu dönem Sillyon'un Iohannes Echimos (Antonios Neos) yönetiminde *Kibyrraioton Themasi*'nin güçlü olduğu zamana dek gelmektedir.

Akropolisin doğu kısmında yer alan ve Roma Dönemi'nde inşa edilip, Bizans Dönemi'nde apsis eklenip kullanılmaya devam edilen Bazilika yapısı bu dönemin dikkat çeken yapı örneklerindedir²⁵². Akropoliste yer alan iki kiliseden biri V. veya erken VI. yüzyıla tarihlenirken²⁵³, diğeri ise VII. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir²⁵⁴. Akropolisteki kiliselerin dışında keşişler tarafından kayaların yüzlerinin kesip düzleştirilerek oluşturdukları ve dini ritüellerini yerine getirdikleri V. veya VI yüzyıla tarihlenen şapeller yer almaktadır²⁵⁵. Bu tür dinsel yerlerden kente Geç Antik Çağ'dan itibaren güçlü bir dinsel yapının olduğunu anlamaktayız. Kentin güneybatısında bulunan Bastion 1, akropolisin güneybatısı, kuzeyi ve doğusundaki kuleler ve akropolisin doğusundaki yuvarlak planlı gözetleme kulesi Bizans Dönemi içinde değerlendirilecek yapı öğeleridir. Bununla beraber kent içinde farklı noktalarda Hellenistik Dönem surunun onarıp kullanıldığı görülmektedir²⁵⁶. Dini ve resmi yapıların dışında bu dönem içinde değerlendirilecek sivil yapı örnekleri de bilinmektedir²⁵⁷. Ayrıca kentin kuzeybatısında bulunan nekropoliste Bizans Dönemi'nde defin yapıldığına dair örnek bir mezar (Sil09/67) tespit edilmiş ve böylece bu dönemde de nekropolis kullanımının devam ettiği görülmüştür²⁵⁸.

Sillyon'da yürütülen seramik yüzey araştırmasında Bizans Dönemi içlerine tarihlenen birçok seramik parçası bulunmuştur²⁵⁹. Bulunan mallar kalın cidarlı ve kendinden astarlı günlük kullanım kaplarına ait seramik parçalarıdır. Büyük bölümü yarım ve yarıya yakın parçalardır. Bu örneklerin özellikle kentin akropolis kısmında daha çok bulunması Bizans Dönemi'nde kent yaşamının daha ziyade burada sürdüğünü göstermektedir.

247 Darrouzès 1981, *Notitiae* XX 26.

248 Grainger 2009, 224.

249 Ruggieri – Nethercott 1986, 146.

250 Foss 1996, 20; Hellenkemper – Hild 2004, 398. Ayrıca bu yazıt değerlendirmesi için bkz. Taşkıran – Bilgin 2019, 355.

251 Foss 1996, 20-21. Fig. 1-4; Hellenkemper – Hild 2004, 400-401, Abb. 388-393. Taşkıran 2017, 266 vd.

252 Küpper 1998, 481, Abb. 4-6.

253 Ruggieri – Nethercott 1986, 153, Fig. 1-8, Fig.a.

254 Ruggieri – Nethercott 1986, 154-55, Fig. 9, Fig.b. Kiliseler için ayrıca bkz. bu kitap içinde İşler 2020.

255 Ruggieri – Nethercott 1986, 149.

256 Savunma yapıları için bkz. Taşkıran 2017.

257 Küpper 1998, 481.

258 Özer – Taşkıran 2010a, 279; Ayrıca bkz. Küpper 1998, 484.

259 Seramik örnekleri için bkz. Özer – Taşkıran 2010b, 168; Küpper 1996, 453.

8. Türk-İslam Dönemi'nde Sillyon (Karahisar-ı Teke Kalesi)

Bu dönemde kaynaklarda Sillyon ile ilgili bilgilere rastlanılmamaktadır. Ancak *Teke-ili*'nin²⁶⁰ önemli merkezlerinden Karahisar-ı Teke olarak anılan kalenin burası olup olmadığı konusunda farklı görüşler öne sürülse de²⁶¹ son zamanlarda yapılan çalışmalar artık konuyu netleştirmekle beraber, kentin Türk-İslam Dönemi için önemli bir konumda olduğunu göstermektedir. Öyle ki, kent ve çevresinde yapılan yüzey araştırmalarında, bu dönemle ilgili yeni verilere ulaşılmıştır.

Sillyon akropolisinin kuzeybatı noktasında bulunan ve XIII.-IV. yüzyıla tarihlenen Mescid yapısı kentteki Türk-İslam varlığının en büyük kanıtıdır²⁶². Bu yapı aynı zamanda Antalya bölgesindeki en erken Türk-İslam eserleri arasında yer almaktadır. Türk-İslam Dönemi yapılarının akropoliste kümelendiği ve Karahisar-ı Kale yerleşiminin burada gelişim gösterdiği anlaşılmaktadır. Bizans Dönemi'ne ait çoğu yapının bu dönemde birtakım eklemelerle kullanmaya devam edildiği söylenebilir. Akropolisteki Ortaçağ kalesinin (kastron) bu dönemde kullanıldığı ifade edilmiştir²⁶³. Akropolisin merkezi bir noktasında yer alan, tonozlu mekan olarak bilinen ve *kastron*'un doğusundaki yapının bu dönemde bir han veya bedesten²⁶⁴ olarak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Tüm yapı öğelerinin Selçuklular Dönemi veya Erken Osmanlı Devri'ne tarihlendiği²⁶⁵; bu dönem aralığının ise Karahisar Teke Kalesi'nin tarihi ile örtüştüğü açıkça anlaşılmaktadır. 2018 ve 2019 sezonlarında yapılan çalışmalarda, kentin batı yamacında özel tasarlandığı görülen bir alanın Müslüman kabristanı olduğu tespit edilmiştir²⁶⁶. Yaklaşık olarak 100 x 82 m'lik bir alan yayılan kabristanda 207 adet İslami mezar yer almaktadır. Bu mezarlığın mescitle aynı döneme ait olduğu yapılan çalışmalar sonucunda görülmüştür.

Anlaşılan o ki, Karahisar-ı Teke Kalesi korunaklı doğal yapısı ve güçlü suru sayesinde, Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi'nde önemini korumuş ve bölge yerleşmeleri arasında ön planda olmuştur. Sillyon'un diğer devirlerde olduğu gibi, bu dönemde de kale veya askeri bir üs/garnizon olarak kullanılması çok doğaldır. Nitekim, 1415 yılında I. Mehmed'in Antalya'ya Vali olarak Firuz Bey'i ataması, ayrıca Firuz Bey'in oğlu Hamza Bey'i de Karahisar-ı Teke'ye komutan olarak tayin etmesi²⁶⁷, düşüncelerimizi destekleyen bir durum olarak kabul edilmelidir. Kentte yapılan yüzey araştırmalarında bulunan ve X.-XIII. yüzyıllar arasında değerlendirilebilecek yeşil astarlı, bazı örneklerinde yeşil ve mavi tonda astar üzerinde kazıma çizgilerle çeşitli geometrik ve bitkisel motiflerin olduğu seramik parçaları²⁶⁸ bu dönemin mimari yapılar dışında önemli arkeolojik verileri olarak

260 *Teke-ili* Antalya ve çevresinde, Antalya, Finike, Kaş, Kalkan, Milli, Gömbe, Elmalı, İstanoz (Korkuteli) ve Karahisar ile Antalya ve Alanya arasındaki sahil bölgesidir. Bkz. Tekindağ 1979, 124-125; Armağan 2002, 3. Böylece tarif edilen bu coğrafya, antik dönem Pamphylia'sının tümü, Pisidia'nın güney kısmı ve Likya'nın da doğu bölümlerini kapsadığı anlaşılmaktadır.

261 Dargot tarafından yazılan İslam Ansiklopedisi'nin ilgili bölümünde, Karahisar-ı Tekkesi olarak Perge işaret edilmektedir. Bkz. Dargot 1968, 283. B. Flemming, Karahisar-ı Tekke'nin Perge'nin olduğu yerde bulunduğunu ileri sürmüştür. Bkz. Flemming 1964, 99-101. S. Fikri Erten, Sillyon'dan bahsederken, Selçuklular'dan kalan Sillyon'daki camii, mescit ve saraylara dikkat çekmesine rağmen, Karahisar-ı Teke Kalesi'ni Sillyon değil de *Murtana* (Yurtınar) olabileceğini belirtmiştir. Bkz. Erten 1338-1340, 92 ve 150-156. Ş. Yetkin, yaptığı çalışmalarda burayı Karahisar-ı Teke Kalesi olarak Sillyon'u tarif etmektedir. Bkz. Yetkin 1974, 861-872; Yetkin 1976, 195-203. B. Karaca ise, çalışmalarında antik Sillyon kentinin, Karahisar-ı kalesinin bulunduğu yer olması gerektiğini savunmuştur. Karaca 1997, 116-118; Karaca 2012, 118. M. Taşkıran, doktora tezi çalışmasında, konuyu detaylı bir şekilde ele almakta ve Sillyon'un Evliya Çelebi ve Katip Çelebi'nin tariflerinden de hareketle Karahisar-ı Teke Kale olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun için bkz. Taşkıran 2017, 69-74. Ayrıca, kentin Türk-İslam Dönemi bu kitap içinde A. Mıynat tarafından sikke buluntuları üzerinden ayrıca değerlendirilmektedir.

262 Yetkin 1974, 867-868; Taşkıran 2019, 207, Res.5.

263 Yetkin 1974, 870.

264 Yetkin 1974, 869.

265 Yetkin 1974, 872, Res. 305-318.

266 Bu kitabın bölümlerinden biri olan kabristan için bkz. bu kitap içinde Palalı 2020.

267 Flemming 2018, 181.

268 Özer – Taşkıran 2010a, 285; Özer 2011, 33-48.

değerlendirilebilir. Bununla birlikte, bu kitapta değerlendirilen İslami dönem sikkeleri üzerine bir çalışma yer almaktadır²⁶⁹.

Son olarak Karahisar-ı Teke Kalesi'nin XVI. yüzyılın sonlarında ve XVII. yüzyılda önemini kaybetmiş olduğu, tahrir defterlerinde yer almamaya başlamasından anlaşılmaktadır²⁷⁰. Bu tarihlerden sonra Osmanlı kontrolündeki diğer Anadolu bölgeleri gibi tehlike arz edecek bir durum olmadığından, güçlü merkezi bir irade altında insanların artık ovada, güven içinde yaşamaya başladıkları beklenmelidir.

269 Bkz. bu kitap içinde Mıynat 2020.

270 Karaca 1997, 69, Tab. 3.

Kaynakça

Antik Kaynaklar

- Arr. *Anab.* (= Arrianus, *Anabasis*) Kullanılan Metin: *İskender'in Seferi, Aleksandrou Anabasis*. Çev. Furkan Akderin, İstanbul 2005.
- Caes. *Civ.* (= Caesar, *De bello Civili*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Civil Wars*. With an English translation by A. G. Peskett. Cambridge, Mass.-London 1957 (The Loeb Classical Library).
- Cic. *Leg. Agr.* (= Cicero, *De lege agraria*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Speeches*. With an English translation by J. H. Freese I-III. London, New York 1930 (The Loeb Classical Library).
- Cic. *Verr.* (= Cicero, *In Verrem*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Verrine Orations*. With an English translation by L. H. G. Greenwood I-II. London, New York 1959-1960 (The Loeb Classical Library).
- Konst. Porph. *de legat.* (= Konstantinus VII Porphyrogenitus, *De Legationibus*) Kullanılan Metin: *Excerpta de legationibus iussu imperatoris Constantini Porphyrogeniti confecta*, I-II, Ed. Ed. C. de Boor. Berlin 1903.
- D. C. (= Cassius Dio, *Rhomaika*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Roman History*. With an English translation by E. Carry, I-IX. London 1914-1927 (The Loeb Classical Library).
- D.S. (= Diodorus Siculus, *Bibliotheca Historike*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Diodorus of Sicily*. With an English translation by R. M. Geer, London, New York 1947 (The Loeb Classical Library).
- Dionys. *Perieges* (= Dionysios, *Periegesis*) Kullanılan Metin: *Dionysii, Orbis Terrarum Descriptio*. Ed. F.C. Matthiae, Francofurti ad Moenum 1817.
- Etst. Dion. *Per.* (=Eustathios, *Commentarium in Dionysii periegetae orbis descriptionem*) Kullanılan Metin: *Eustatius, Commentarium in Dionysii periegetae orbis descriptionem*, Ed. C. Miller, Geograp by Graeci Minores II, Paris 1990.
- Georg. *Pach.* (= Georgius Pachymeres) Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Georgii Pachymeris de Michaelae et Andronico Paleologis libri XIII*. I-II, Ed. I. Bekker, Bonn 1835.
- Hdt. (= Herodotos, *Historiae*) Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Herodostos Tarihi*, Çev. Furkan Akderin, İstanbul 2007.
- Hierocl. (=Hierocles, *Notitiae Graecae dignitatum*) Kullanılan Metin: *Notitiae Graecae dignitatum*, Ed. Gustav Parthey, Hakkert 1967.
- Hierokl. *Synekdemos* (=Hierocles, *Synekdemos*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Le Synekdemòs D'Hiérokè et L'Opuscule Géographique de Georges De Chypre*, Ed. Ernest Honigmann, Bruxelles 1939.
- Konst. Porph. *De them.* (=Constantino Porfirogenito, *De thematibus*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *De thematibus (StT 160)*, Ed. A. Pertusi, Vatikan 1952.
- Liv. *Perioch.* (= Livius, *Ab urbe condita librorum periochae*) Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Livy, From the founding of the city*. With an English translation by A. C. Schlesinger. I-XIV. London, New York 1967 (The Loeb Classical Library).
- Niceph. *Hist.* (= Nicephorus Gregoras, *Historia Romana*) Kullanılan Metin: *Historia Romana, Nicephori Gregorae historiae Byzantinae*. Ed. L. Schopen - I. Bekker, [Corpus scriptorum historiae Byzantinae. Bonn: Weber, vol. 1: 1829; 2: 1830; 3: 1855: I: 3-568; II: 571-1146; III: 3-567
- Plb. (= Polybius, *Historia*) Kullanılan Metin ve Çeviriler: *The Histories*. With an English translation by W. R. Paton I-VI. Cambridge, Mass.-London 1922 vd. (The Loeb Classical Library).
- Plu. *Kim. Pomp.* (= Plutarkhos, *Bioi Paralleloi*) (=Kimon) (= Pompeius) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Lives*. With an English translation by B. Perrin I-XI. London, New York 1959 (The Loeb Classical Library).
- Ptol. *geogr.* (=Claudios Ptolemaios, *Geographika Hyphegegis*) Kullanılan Metin: *Claudii Ptolemaei Geographia* (lib. 1- 3). Ed. K. Müller, Paris 1883.

- Sallust. *Hist.* (= Sallustius, *Historiae*) Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Sallust, The Histories*. Translated with introduction and commentary by P. McGushinvol. I (1992), vol. II (1994). Oxford.
- Scyl. *Per.* (= Skylaks, *Periplus Scylacis*) Kullanılan Metin: *Periplus Scylacis*. Ed. C. Müller, Geography Graeci Minores I, Paris 1990.
- St. Byz. *Ethnika* (= Stephanos Byzantios, *Ethnika*) Kullanılan Metin: *Stephani Byzantii, Ethnikon*, Ed. A. Westermann, Lipsae 1839.
- Str. (= Strabon, *Geographika*) Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika) Kitap XII-XIII-IV*, Ed. N. Başgelen, İstanbul 2009.
- Sym. Mag.* (= Symeon magister) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Theophanes continuatus, Ioannes Cameniata, Symeonmagister, Georgius monachus*, Ed. I. Bekker, Bonn 1838, 601-760.
- Synax. Cpl.* (=Synaxarium *Ecclesiae Constantinopolitanae*) Kullanılan Metin: *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae, e codice Sirmondiano*, Ed. H. Delehay, Brüssel 1902.
- Tab. *Peut.* (=Tabula Peutingeriana) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Tabula Peutingeriana*, vgl. Miller, *Itineraria sowie Vollständige Faksimile-Ausgabe im Originalformat u. Kommentar von E. Weber*, Graz 1976.
- Th. (= Thukydides) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Peloponnes Savaşı*, Çev. T. Gökçöl, İstanbul 1976.
- Theoc. *Idyll* (= Theocritus, *Idylls*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Theocritus, TheIdylls of Theocritus*, translated by R.C. Trevelyan, New York 1925.
- Theoph. *Chronographia* (= Theophanis, *Chronographia*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Theophanis, Chronographia*, Ed. C. De Boor, Vol. I, Textum Graecumcontinens, Leipzig 1883.
- Vita Antonii jun.* (=Vita *Antonijun. I*) Kullanılan Metin: *Vita Antonijun. I*, Ed. I. A. Papadopulos-Kerameus, St. Petersburg 1907, 186-216.
- X. *Anab.* (= Xenophon, *Anabasis*) Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Anabasis. Onbinlerin Dönüşü*, Çev. Tanju Gökçöl, İstanbul 1998.

Modern Kaynaklar

- Abbasoğlu 2004 H. Abbasoğlu, "Pamphylia Hamamları: Plan Açısından bir Değerlendirme", Ed. İ. Delemen. *Festschrift für Fahri Işık*, 60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan: *Anadolu'da Doğdu*, İstanbul, 2004, 1-9.
- Antoniadis – Bibicou 1963 H. Antoniadis-Bibicou, "Recherches sur les Douanes à Byzance. L' octava, le kommerkion et les commerciaux", *Cahiers des Annales* 20, Paris.
- Armağan 2002 A. L. Armağan A. L., "Tarihsel Süreç İçinde Teke Yöresi", A.Ü. D.T.C.F. *Tarih Bölümü, Tarih Araştırmaları Dergisi* 32, Cilt 20 (2002), 1-19.
- Arslan 2003 M. Arslan, "İ.Ö. 188 Yılından İ.Ö 67 Yılına Kadar Lykia, Pamphylia ve Kilikia Trakheia Sahillerindeki Korsanlık Faaliyetleri: Nedenleri ve Sonuçları", *Adalya* VI (2003), 91-118.
- Arslan 2007 M. Arslan, *Mithradates VI Eupator Roma'nın Büyük Düşmanı*, İstanbul.
- Arslan 2008 M. Arslan, "Eurymedon Muharebesi'nden Sonra Aspendos ve Genel Olarak Pamphylia'nın Durumuna Bir Bakış", *Adalya* XI (2008), 49-61.
- Bahar et al. 1996 H. Bahar – G. Karauğuz – Ö. Koçak *Eskiçağ Konya Araştırmaları I*, İstanbul.
- Bailie 1846 J.K Bailie, *Fasciculus inscriptionum, graecarum potissimum, quas apud sedes celeberrimas Asianas chartis mandatas, et nunc denuo instauratas notisque tum criticis tum exegeticis instructas*, Londra – Dublin,
- Beal 1993 R. H. Beal, "Kurunta of Tarhuntašša and The Imperial Hittite Mausoleum", *Anatolian Studies* 43 (1993), 29-39.
- Bean – Mitford 1970 G. E. Bean – T. B. Mitford, *Journeys in Rough Cilicia 1964-1968*, Wien.
- Bean 1965 G. E. Bean, *Side Kitabeleri – The Inscriptions of Side*, Ankara.
- Bean 1999 G. E. Bean, *Eskiçağda Güney Kıyıları*, Çev. İ. Delemen – S. Çokay, İstanbul.

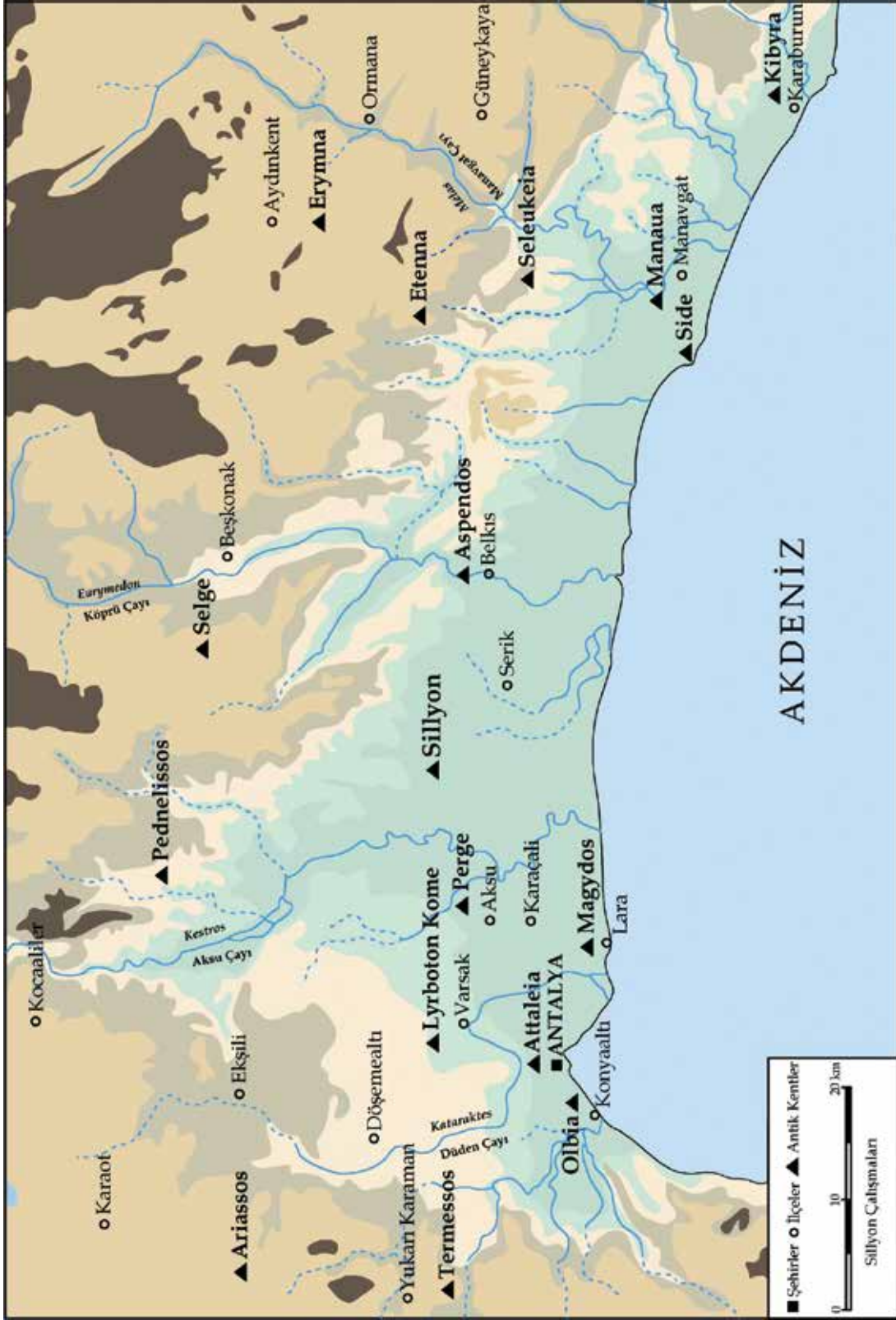
- Beaulieu 1989 P. A. Beaulieu, *The Reign of Nabonidus King of Babylon*, New Haven and London.
- Bosch 1957 E. Bosch, "Pamphylia Tarihiine Dair Tetkikler (Antalya Bölgesi'nde Araştırmalar 1) Studien zur Geschichte Pamphylens (Untersuchungen in der Gegend von Antalya)", Çev. S. Atlan, *Türk Tarih Kurumu Yayınları* V. 17, Ankara.
- Brandt – Kolb 2005 H. Brandt – F. Kolb, *Orbis Provinciarum: Lycia et Pamphylia. Eine römische Provinz im Südwesten Kleinasiens*, Mainz.
- Brandt 1992 H. Brandt, "Gesellschaft und Wirtschaft Pamphylens und Pisidiens im Altertum", *Asia Minör Studien* 7, Bonn.
- Bremen 1994 R. Van Bremen, "A Family From Sillyon", *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 104 (1994), 43-56.
- Brixhe 1966 C. Brixhe, "Une tablette de juge d'origine probablement pamphylienne", *Bulletin de correspondance hellénique*, Vol. 90, livraison 2 (1966), 653-663.
- Brixhe 1976 C. Brixhe, *Le Dialecte Grec De Pamphylie. Document et grammaire*, Paris.
- Childs 1981 W.A.P. Childs, "Lycian Relations with Persians and Greeks in the Fifth and Fourth Centuries Re-Examined", *AnatSt*, Vol. 31 (1981), 55-80.
- CIG III CIG III = *Corpus Inscriptionum Graecarum* 3, Ed. I. Franzius. Berolini, 1853.
- Cook 1983 J.M. Cook, *The Persian Empire*, London.
- Dargot 1968 B. Dargot, "Karahisar-ı Teke," *İslam Antiklopedisi*, Vol. 6, İstanbul, 1968, 283.
- Darrouzès 1977 J. Darrouzès, *Les Regestes des Actes du Patriarcat de Constantinople. Vol I. Les Actes des Patriarches, Fasc. V*, Paris.
- Darrouzès 1981 J. Darrouzès, *Notitiae episcopatum ecclesiae Constantinopolitanae: texte critique, introduction et notes*, Paris.
- Debord 1982 P. Debord, *Aspects sociaux et économiques de la vie religieuse dans l'Anatolie gréco-romaine*, Leyden.
- Doğer – Gezgin 1998 E. Doğer-İ. Gezgin, "Arkaik ve Klasik Dönemde Smyrna'nın Dış Savunması Üzerine Gözlemler", *II. Uluslararası İzmir Sempozyumu*, İzmir, 1998, 7-30.
- Dow 1937 S. Dow, *Prytaneis. A study of the Inscriptions Honoring The Athenian Councillors*. Hesperia, Supplement I, Vienna.
- Dow 1963 S. Dow, "Dikasts' Bronze Pinakia", *Bulletin de correspondance hellénique*, Vol. 87, Liv. 2 (1963), 653-687.
- Dvornik 1967 F. Dvornik, "Councils, Eastern Ecumenical Councils", *NCE* (1967), 374-375.
- Dvornik 1990 F. Dvornik, *Konsiller Tarihi, İznik'ten II. Vatikan'a*, Çev. M. Aydın, Ankara.
- Eck 1991 W. Eck, "L. Marcus Celer M. Calpurnius Longus Prokonsul von Achaia und Suffektkonsul unter Hadrian", *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 86 (1991), 97-106.
- Elton 1996 H. Elton, *Warfare in Roman Europe AD 350-425*, Oxford.
- Erten 1338-1340 S. F. Erten, *Antalya Livası Tarihi*, (1380-1340), İstanbul.
- Erzen 1973 A. Erzen, "Das Besiedlungsproblem Pamphylens im Altertums", *Archäologischer Anzeiger* 88 (1973), 388-401.
- Feissel 1990 D. Feissel, "Inscriptions chrétiennes et byzantines", *Revue des études grecques*, tome 103 (1990), 598-616.
- Flemming 1964 B. Flemming, *Landschaftsgeschichte von Pamphyliden, Pisidien und Lykien im Spätmittelalter*, Wiesbaden,
- Flemming 2018 B. Flemming, *Geç Ortaçağ Döneminde Pamfilya, Pisidya ve Likya'nın Tarihi Coğrafyası*, Çev. H. Turan Bağçeci, Ankara.
- Follet 1976 S. Follet, *Athènes au IIe et au IIIe siècle. Etudes chronologiques et prosopographiques*, Paris.
- Forlanini 1999 M. Forlanini, "L'Anatolia Occidentale e gli Hittiti: appunti su alcune recenti scoperte e le loro conseguenze per la geografia storica", *Studi micenei ed egeo-anatolici*, XL-2 (1999), 219-253.
- Foss 1996 C. Foss, *Cities, Fortresses and Villages of Byzantine Asia Minor*, Norfolk.

- Gezgin 2001 İ. Gezgin, "Defensive Systems in Aolis and Ionia Regions in the Achaemenid Period", Ed. T. Bakır. *Achaemenid Anatolia, Proceedings of The First International Symposium on Ataloia in Achaemenid Period*, Bandırma, 2001, 181-188.
- Goldsworthy 2006 A. Goldsworthy, *Caesar. Life of a Colossus*, Yale-London,
- Gökalp 2001 N. Gökalp, *Roma İmparatorluk Çağında Likya ve Pamfilya Kentlerinde Ünlü Ailelerin Prosopografyası*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Gökalp 2012 N. Gökalp, "Bergama, Roma Ve Bizans Dönemi Antalya Roma İmparatorluk Dönemi Lykia - Pamphylia Tarihi", *Dünden bugüne Antalya Kitabı*, Cilt 1, 2012, 75-83.
- Grainger 2009 J. D. Grainger, *The Cities of Pamphylia*, Oxford.
- Hawkins 1995 D. J. Hawkins, *Reallexikon für Assyriologie VII*, 413 bzk. "Muksas", 1995.
- Head 1911 B.V. Head, *Historia numorum*, Oxford.
- Hellenkemper – Hild 2004 H. Hellenkemper – F. Hild, "Lykien und Pamphylien", *Tabula Imperii Byzantini* 8 1-2, Wien, 2004.
- Hereward 1958 D. Hereward, "Inscriptions from Pamphylia and Isauria", *JHS*, Vol. 78 (1958), 57-77.
- Hirschfeld 1879 G. Hirschfeld, *Vorläufiger Bericht über eine Reise im südwestlichen Kleinasien*, Monatsberichte der Preuss Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Berlin.
- Huxley 1977 G. L. Huxley, "On the Vita of St. Stephen the Younger", *GRBS* 18 (1977), 97-108.
- Jones 1966 A.H.M. Jones, *The Decline of The Ancient World*, London.
- Jones 1971 A.H.M. Jones, *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford.
- Junge 1941 P. J. Junge, "Satrapie und natio, Reichsverwaltung und Reichspolitik im Staate Darios' I", *Klio* 34 (1941), 1-55.
- Karaca 1997 B. Karaca, *XV ve XVI. Yüzyillarda Teke Sancağı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Karaca 2012 B. Karaca, "Osmanlı Dönemi Antalya", *Dünden bugüne Antalya Kitabı*, Cilt II, Antalya, 2012, 117-148.
- Karauguz 2005 G. Karauguz, *Arkeolojik ve Filolojik Belgeler Işığında MÖ. II. Binde Orta Anadolu'nun Güney Kesimi*, Konya.
- Kazhdan 1991 A. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Oxford – New York, burada *Theme* maddesi.
- Keen 1998 A.G. Keen, *Dynastic Lycia: A Political History of the Lycians and their Relations with Foreign Powers c. 545-362 B.C.*, Leiden.
- Kolb 1984 F. Kolb, *Die Stadt im Altertum*, München.
- Köker 2012 H. Köker, "Yeni Bir Sillyon Bronz Sikkesi", Eds. K. Dörtlük – R. Boyraz Seyhan. *Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması I: Anadolu Akdenizi Sempozyumu 04-07 Kasım 2009 Antalya*, 2012, 205-206.
- Köker 2017 H. Köker, "Sillyon Sikkelerinde Kentin Kuruluş Efsanesi", *Colloquium Anatolicum* 16 (2017), 121-137.
- Körpe 2012 R. Körpe, R. Körpe, "Pers Hâkimiyetinde Troas Bölgesi: Demografik Yapı Ve Pers Yönetim Sistemi", Ed. I. Şahin. *İsmail Fazlıoğlu Anı Kitabı*, Edirne, 2012, 157- 166.
- Köse 2010 V. Köse, "Aspendos Yüzey Araştırması Projesi 2008 Yılı Birinci Sezon Çalışmaları", *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 27.1 (2010), 373-394.
- Köse 2012 V. Köse, "Asia Minor", Ed. T.J. Smith – D. Plantzos, *A Companion to Greek Art, Vol. I, Part III, Chapter 17*, Blackwell, 2012, 330-347.
- Kroll 1967 J. Kroll, "Dikasts' pinakia from the Fauvel Collection", *Bulletin de correspondance hellénique*, Vol. 91, Liv. 2 (1967), 379-396.
- Küpper 1996 M. Küpper, "Sillyon. Vorbericht über die Arbeiten 1995", 1996, *Archäologischer Anzeiger* (1996), 259-268.
- Küpper 1997a M. Küpper, "Ländliche Siedlungsstrukturen in Pamphylien am Beispiel Sillyon", *Adalya* II (1997), 97-116.
- Küpper 1997b M. Küpper, "Sillyon. Research Work 1995", *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 14.2 (1997), 451-462.

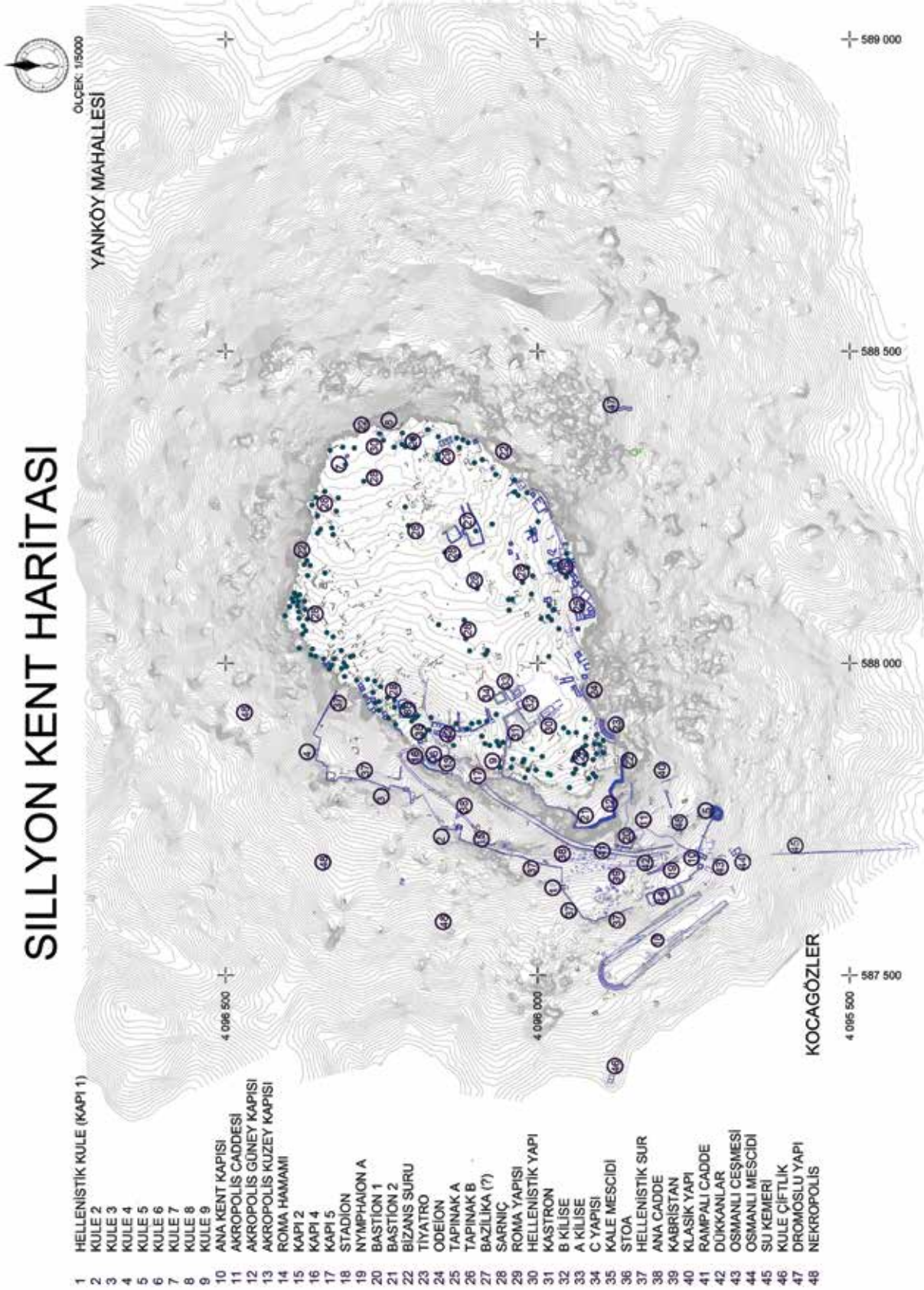
- Küpper 1998 M. Küpper, "Sillyon, Bericht Über Die Arbeiten 1996", *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 16.2 (1998), 474-496.
- Lanckoroński 2005 V.K.G. Lanckoroński, *Pamphylia Ve Pisidia Kentleri I*, Çev. S. Bulgurlu, İstanbul.
- Laurent 1963-72 V. Laurent, *Le Corpus des Sceaux de L'empire byzantin, V 1-3, Législative*, Paris.
- Le Bas – Waddington 1870 Ph. Le Bas – W. H. Waddington, *Voyage archéologique en Grèce et en Asie Mineure III. Inscriptions grecques et latines recueillies en Grèce et en Asie Mineure*, Paris.
- Le Quin 1740 M. Le Quin, *Oriens Christianus I*, Paris.
- Magie 1950 D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century after Christ I-II*, Princeton.
- Mansel 1978 A.M. Mansel, *Side: 1947-1966 Yılları Kazıları ve Araştırmalarının Sonuçları*, Ankara.
- Mansi 1769 J.D. Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, Florenz.
- Martini 2003 W.Martini, "Akkulturationsgeschichtliche Forschungen auf der Akropolis von Perge", *Gießener Universitätsblätter* 36 (2003), 13-25.
- Meadows – Thonemann 2013 A.Meadows – P. Thonemann, "The Ptolemaic Administration Of Pamphylia", *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 186 (2013), 223-226.
- Mitchell 1994 S. Mitchell, "Three Cities in Pisidia", *Anatolian Studies*, Vol. 44 (1994), 129-148.
- Morkholm 1978 O. Morkholm, "The Era of Pamphylian Alaxanders", *Museum Notes. American Numismatic Society*, 23, New York, 1978, 69-75, pl. 8-9.
- Neve 1987 P. Neve, "Boğazköy-Hattusas 1996 Kazıları", *Kazı Sonuçları Toplantısı* 9.1 (1987), 249-297.
- Nollé 1986 J. Nollé, "Pamphyliche Studien ", *Chiron* 16 (1986), 199-212.
- Nollé 1993 J. Nollé, "Die feindlichen Schwestern-Betrachtungen zur Rivalität der pamphylichen Städte", Eds. G. Dobesch – G. Rehrenröck. *Die epigraphische und alttumskundliche Erforschung Kleinasien: Hundert Jahre Kleinasienische Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Akten des Symposiums vom 23. bis 25. Oktober 1990*, Wien, 1993, 297 - 317.
- Nollé 1996 J.Nollé, "Frauen wie Omphale? Überlegungen zu politischen Ämtern von Frauen im kaiserzeitlichen Kleinasien", Ed. M.H. Dettenhofer. *Reine Männersache? Frauen in Männerdomänen der antiken Welt*, München, 1996, 229-259.
- Nollé 2001 J.Nollé, "Side im Altertum II. Geschichte und Zeugnisse", *Inchriften griechischer Städte aus Kleinasien* 44, Bonn.
- Onur 2009 F. Onur, "The Roman Army in Pamphylia: From the Third to Sixth Centuries A.D.", *Adalya* XII (2009), 209-318.
- Ormerod 1967 H. A. Ormerod, *Piracy in the Ancient World*, Chicago.
- Ostrogorsky 2011 G.Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, Çev. F. Işıltaç, Ankara.
- Otten 1988 H.Otten, "Die Bronzetafel aus Boğazköy. Ein Staatsvertrag Tudhalijas IV", *StBoT*, Beiheft I, Weisbaden.
- Otten 1993 H.Otten, "Das land Lukka in der hethitischen Topographie", Eds. J. Borchardt – G. Dobesch. *Akten des II. Internationalen Lykien Symposiums*, Wien, 1993, 117- 121.
- Özdizbay 2008a A. Özdizbay, *Perge'nin M.S. 1.-2. Yüzyıllardaki Gelişimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Özdizbay 2008b A. Özdizbay, "Pamphylia- Perge Tarihi ve Roma İmparatorluk Donemi Öncesi Perge'nin Gelişimi: Güncel Araştırmalar Işığında Genel bir Değerlendirme", Eds. İ. Delemen et al. *Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı EUERGETES (Festschrift für Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu zum 65. Geburtstag)*, Cilt II, İstanbul, 2008, 839-871.
- Özer – Taşkıran 2010a E.Özer – M.Taşkıran, "2009 Yılı Sillyon Antik Kenti ve Çevresi Yüzeysel Araştırması", *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 28.2 (2010), 279-296.
- Özer – Taşkıran 2010b E. Özer – M.Taşkıran, "Sillyon Antik Kenti ve Çevresi Yüzeysel Araştırması 2009", *ANMED Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri* 2010-8 (2010), 165-169.

- Özer – Taşkıran 2018 E. Özer – M. Taşkıran, “The Sillyon Main City Gate”, *Adalya* 21 (2018), 151-173.
- Özer 2011 E.Özer, “2010 Yılı Sillyon Antik Kenti ve Çevresi Yüzey Araştırması”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 29.3 (2011), 33-48.
- Özer 2017 E. Özer, “Sillyon Nekropolisi Ön Değerlendirmesi”, Eds. E. Dünder *et al. Havva İşkan’a Armağan LYKIARHISSA*, İstanbul, 2017, 612-628.
- Özer *et al.* 2011 E. Özer – A. Deveci – M. Taşkıran, “Sillyon ve Çevresi Yüzey Araştırması 2010”, *ANMED Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri* 2011-9 (2011), 209-213.
- Özgür 1984 M. E. Özgür, *Aspendos*, Antalya.
- Pekman 1989 A. Pekman, *Son Kazı ve Araştırmaların Işığı Altında Perge Tarihi*, Ankara.
- Quaß 1993 F. Quaß, *Die Honoratiorenschicht in den Städten des griechischen Ostens. Untersuchungen zur politischen und sozialen Entwicklung in hellenistischer und römischer Zeit*, Stuttgart.
- Radet – Paris 1889 P. Radet – G.A. Paris, “Inscriptions de Syllion en Pamphylie”, *Bulletin de correspondance hellénique* 13 (1889), 486-497.
- Ramsay – Sayce 1880 W.M. Ramsay – A.H. Sayce, “On Some Pamphylian Inscriptions”, *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 1 (1880), 242-259.
- Recke 2003 M. Recke, “Die klassische und hellenistische Keramik unter Einschluß der attisch schwarzfiguren Keramik”, Eds. H. Abbassoğlu – W. Martini. *Die Akropolis von Perge Survey und Sondagen 1994-1997*, Mainz am Rhein, 2003, 101-121.
- Robert 1966 L. Robert, *Monnaies antiques en Troade*, Paris.
- Romeo 2002 I.Romeo, “The Panhellenion and ethnic in Hadrianic Greece”, *CIPh* 97.1 (2002), 21-40.
- Roosevelt 2009 C.H. Roosevelt, *The Archaeology of Lydia, From Gyges to Alexander*, Cambridge.
- Rostovtzeff 1941 M. Rostovtzeff, *The Social Economic History of the Hellenistic World*, Vol. I-III, Oxford.
- Ruggieri – Nethercott 1986 V.S.J. Ruggieri – F. Nethercott, “The Metropolitan City of Syllion and its Churches”, *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik* 36 (1986), 133-156.
- Ryden 1974 L. Ryden, “The Andrea Salos Apocalypse” *Dumbarton Oaks Papers* 28 (1974), 199-261.
- Savvides 1998 A. G.C. Savvides, “The Secular Prosopography of the Byzantine Maritime Theme of the Carabisians/Cibyrraeots”, *BYZANTINOSLAVICA* 59 (1998), 24-45.
- Schlumberger 1895 G. Schlumberger, *Mélanges d’Archéologie Byzantine. Première Série*, Paris.
- Sear 2006 F. Sear, *Roman Theatres*, Oxford.
- SEG 38 SEG: Supplementum Epigraphicum Graecum, Vol. 38, Ed. H.W. Pleket – R.S. Stroud, Amsterdam, 1988.
- Seibert 1983 J. Seibert, *Das Zeitalter der Diadochen*, Darmstadt.
- Sekunda 1988 N.V. Sekunda, “Persian Settlement in Hellespontine Phrygia”, Eds. A. Kuhrt – H. Sancisi-Weerdenburg, *Achaemenid History III. Method and Theory, Proceedings of the London 1985 Achaemenid History Workshop*, Leiden, 1988, 175-196.
- Sevin 1976 V. Sevin, “Kroisos ve Pamphylia”, *Belleten*, cilt 40, sayı 158 (1976), 187-193.
- Sherwin-White 1976 A.N. Sherwin-White, “Rome, Pamphylia and Cilicia, 133-70 B.C.”, *The Journal of Roman Studies*, Vol. 66 (1976), 1-14.
- Spawforth – Walker 1985 A. J. Spawforth – S. Walker, “The World of the Panhellenion I”, *JRS* 75 (1985), 78-104.
- Stone 1980 D. Stone, “Councils (Christian: Early)”, Ed. James Hastings, *Encyclopedia of Religion and Ethics, (I-XIII)*, New York, 1980, 185-193.
- Şahin 1996 S. Şahin, “Perge Kentinin Kurucuları ve Plancia Magna”, *Adalya I* (1996), 45-52.
- Şahin 1999 S. Şahin, “Die Inschriften von Perge I”, *Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien* 54, Bonn.
- Takmer – Gökalp 2005 B. Takmer – N. Gökalp, “Inscriptions from the Sanctuary of MHTHP ΘΕΩΝ ΟΥΕΓΕΙΝΟΣ at Zindan Mağarası I”, *Gephyra* 2 (2005), 103-113.
- Taşkıran – Bilgin 2019 M. Taşkıran – M. Bilgin, “Sillyon’dan Dromos’lu Sıradışı Bir Yapı”, *Phaselis V* (2019), 347-360.

- Taşkıran 2017 M. Taşkıran, *Sillyon Antik Kenti Savunma Sistemi ve Pamphylia Bölgesindeki Konumu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Taşkıran 2019 M. Taşkıran, "Sillyon ve Teritoryumu Yüzeysel Araştırması 2018 Sezonu Çalışmaları", ANMED Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri Bülteni 17 (2019), 203-211.
- Tekindağ 1979 Ş. Tekindağ, "Teke-eli veya Teke-ili", *İslam Ansiklopedisi*, XII/I (1979), 124-128.
- Tekoğlu 2000 R. Tekoğlu, "Eski Pamfilya Halkları ve Dilleri", *Adalya IV* (2000), 49-58.
- Tekoğlu 2012 R. Tekoğlu, "Prehistoryadan Tarihi Dönemlere Kadar Antalya Bölgesi", *Dünden bugüne Antalya Kitabı, Cilt 1*, Antalya, 2012, 66-74.
- Trombley 2008 F.R. Trombley, "Christianity and paganism, II: Asia Minor" Eds. A. Casidey – F. W. Norris, *The Cambridge History Of Christianity Vol. 2, Constantine to c. 600*, Cambridge, 2008, 189-209.
- Tuplin 1987 C. Tuplin, "Xenophon and the Garrisons of the Persian Empire" *Archäologische Mitteilungen aus Iran (bis 1996)*, 20 (1987), 167-245.
- Tüner-Önen 2008a, N. Tüner-Önen, *Phaselis Antik Kenti ve Teritoryumu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Tüner-Önen 2008b N. Tüner-Önen, "Römische Bürger in Sillyon", *Gephyra* 5 (2008), 67-72.
- Uğurlu 2007 E. Uğurlu, "Olympos ve Zeniketes'in Kalesinin Lokalizasyonu", *Adalya X* (2007), 81-103.
- Umar 1993 B. Umar, *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İstanbul.
- Vasiliev 1950 A. A. Vasiliev, *Byzance et les Arabes*, Brussel.
- Vasiliev 1952 A.A. Vasiliev, *History of The Byzantine Empire 324-1453*, Madison.
- Wörrle 1989 M. Wörrle, "Stadt und Fest im kaiserzeitlichen Kleinasien. Studien zu einer agonistischen Stiftung aus Oenoanda" *Vestigia* 39, München.
- Yalduz 2003 A. Yalduz, "Konsillerin Hıristiyanlık Tarihindeki Yeri ve İznik Konsili", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Cilt 12, Sayı 2* (2003), 257-296.
- Yetkin 1974 Ş. Yetkin, "The Turkish Monuments in Sillyon (Yanköy Hisarı)", Eds. E. Akurgal – B. Alkm. *Mansele Armağan II*, İstanbul, 1974, 861-872, Pl. 305-317.
- Yetkin 1976 Ş. Yetkin, "Sillyon (Yanköy Hisarı)'daki Türk Eserleri", *Vakıflar Dergisi Cilt 11* (1976), 195-203.
- Zacos- Veglery 1972 G. Zacos –A. Vegler, *Byzantine Lead Seals I*, Basel.
- Zgusta 1984 L. Zgusta, *Kleinasiatische Ortsnamen*, Beiträge zur Namenforschung, Beiheft 21, Heidelberg.

Figür 1 Pamphylia Haritası ve Sillyon'un Konumu.

Figür 2 Son Araştırmalar Işığında Silyon Kent Planı.

Zero Prod.
Kitap-Yayın-Dağıtım Ltd.
(Ege Yayınları)

Abdullah Sok. 17, Taksim
34433 İstanbul –Turkey
T. (+90) 212 244 7521
F. (+90) 212 244 3209
www.zerobooksonline.com

6 Aralık 2020

İlgili Makama,

“Ege Yayınları” Zero Prod. Kitap-Yayın-Dağıtım Ltd. Şirketi’nin yayıncı markası olup 1985 yılından beri özellikle arkeoloji, tarih ve sanat tarihi konularında ve çeşitli dillerde uluslararası akademik yayınlar yapmakta olup bugüne kadarki toplam yayın sayımız 478 adettir. “Ege Yayınları” ayrıca;

Alman Arkeoloji Enstitüsü (DAI) <http://www.dainst.org>
Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü (IFEA)

gibi yabancı enstitülerin yanında bir çok yerli enstitünün de (bkz. Ek) resmi yayıncısı olup, bu kurumların yayınlarının prodüksiyonu ve uluslararası dağıtımını yapmaktadır.

Yayınlarmızı tüm dünya üniversite kütüphaneleri (bkz. <http://worldcat.org>) ve enstitülerine doğrudan, uluslararası web sitemizden (<https://www.zerobooksonline.com/en>) veya anlaşmalı olduğumuz yurtdışı dağıtım firmaları:

Avrupa’da **Phoibos:**
www.phoibos.at

ABD’de **ISD Distribution:**
<https://www.isdistribution.com/SearchBasicLucPg.aspx?uPb=Ege%20Yayinlari>

aracılığı ile ulaştırabilmekteyiz.

Tüm bu hususlar göz önüne alındığında yayınevimizin gerek üretim gerekse dağıtım anlamında “A sınıf uluslararası” nitelikte olduğu şüphesizdir.

Saygılarımla,

ZERO PRODÜKSİYON
KITAP YAYIN DAĞITIM SAN. LTD. ŞTİ.
Abdullah Sk. No:17 Taksim-Beşiktaş / İST.
Bevceği V.D. 998 081 1581

Ahmet Boratav

Zero Prod.
Kitap-Yayın-Dağıtım Ltd.
(Ege Yayınları)

EK 1.

Resmi yayıncısı olduğumuz yabancı kurumlar:

Alman Arkeoloji Enstitüsü (DAI)

BYZAS (25. sayı yayınlandı, 26. sayılar hazırlanıyor)

MIRAS (4. sayı yayınlandı, 5. sayı hazırlanıyor)

Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü (IFEA)

Anatolia Antiqua (27 cilt yayınlandı, 28. hazırlanıyor)

Varia Anatolica (31 cilt yayınlandı, 32. hazırlanıyor)

Hierapolis Kazı Heyeti

IBAM – Istituto per i Beni Archeologici e Monumentali, Lecce, İtalya

“Hierapolis di Frigia” kazı raporları serisi (14 cilt yayınlandı, 15. hazırlanıyor)

Resmi yayıncısı olduğumuz yerli kurumlar:

Türk Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü

CVA (Corpus Vasorum Anatolicum) 1 cilt yayınlandı, 2. cilt hazırlanıyor.

SNG (Sylloge Nummorum Graecorum) 11 cilt yayınlandı, 12. cilt hazırlanıyor.

Colloquium Anatolicum (18 sayı yayınlandı, 19. hazırlanıyor)

Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (AKMED)

ADALYA (22 sayı yayınlandı, 23. Hazırlanıyor)

ANMED (15 sayı yayınlandı, 16. hazırlanıyor)

Kilikya Araştırmaları Merkezi (KAAM)

OLBA (26 sayı yayınlandı, 27. hazırlanıyor)

Uludağ Üniversitesi Mozaik Araştırmaları Merkezi

JMR / Journal of Mosaic Research (10. sayı yayınlandı, 11 hazırlanıyor)

Ege Üniversitesi Arkeoloji Bölümü

1300-5685 **Arkeoloji Dergisi** (24. sayı yayınlandı, 25 hazırlanıyor)

Anlaşılabilir olduğumuz yurtdışı akademik yayın dağıtım firmaları:

ISD Distribution (ABD)

Harrassowitz (Almanya)

Delbanco (Almanya)

MGM Book (Almanya)

Erasmus (Hollanda)

Phoibos (Avusturya)

Libreria Commissionaria (İtalya)

Dawson (İngiltere)